



JURIDISKA FAKULTETEN  
vid Lunds universitet

Per Christensen

Preskription av  
personskadeersättning  
En studie av specialpreskriptionen i FAL och TSL

Examensarbete  
20 poäng

Handledare  
Eva Lindell-Frantz  
Ämnesområde  
Försäkringsrätt

HT 2002

# Innehåll

<b>SAMMANFATTNING</b>	<b>1</b>
<b>FÖRORD</b>	<b>3</b>
<b>FÖRKORTNINGAR</b>	<b>4</b>
<b>1 INLEDNING</b>	<b>5</b>
1.1 Val av ämne	5
1.2 Syfte	5
1.3 Metod och litteratur	6
1.3.1 Metod	6
1.3.2 Disposition	6
1.3.3 Material	6
1.3.4 Begränsningar	7
<b>2 BAKGRUND</b>	<b>8</b>
2.1 Den allmänna preskriptionen	8
2.2 Personskador	9
2.3 Preskription i försäkringsrätten	10
2.3.1 Reglerna i FAL och TSL	10
2.3.2 Jämförelse med allmän preskription	10
<b>3 TREÅRSPRESKRIFTION</b>	<b>11</b>
3.1 Allmänt om treårspreskription	11
3.2 Närmare om kännedomskriteriet	12
3.2.1 Förarbeten	12
3.2.2 Nämndpraxis	13
3.2.3 Rättspraxis från HD	14
3.2.3.1 NJA 1997 s 97 - Ersättning från olycksfallsförsäkring – tillämplig lag FAL	14
3.2.3.2 NJA 2000 s 285 - Trafikskada – tillämplig lag TSL	15
3.2.3.3 NJA 2001 s 93 – Trafikskada TSL tillämplig	16
3.2.4 Synpunkter i doktrin	17
3.3 Sammanfattning av kännedomskriteriet	19
3.3.1.1 Allmänt	20
3.3.1.2 Kännedom (innehåll och kvalificering)	20

3.3.1.3	Uppdelning av ersättningsposter (anspråk)	21
3.3.1.4	Uppdelning av samma ersättningspost	22
3.3.1.5	Rättsvillfarelse	22
<b>4</b>	<b>TIOÅRSPRESKRIPTION</b>	<b>23</b>
<b>4.1</b>	<b>Allmänt om tioårspreskription</b>	<b>23</b>
<b>4.2</b>	<b>Preskriptionstidens utgångspunkt</b>	<b>24</b>
4.2.1	Förarbeten	24
4.2.2	Rättspraxis och nämndpraxis	24
4.2.2.1	Prövning vid underrätter, ARN och TSN	24
4.2.2.2	Prövning i HD	25
4.2.3	Synpunkter i doktrin	27
4.2.3.1	Doktrin	27
4.2.3.2	Försäkringsbolagens ståndpunkt	29
<b>4.3</b>	<b>Sammanfattning</b>	<b>29</b>
<b>5</b>	<b>BEGREPPET GÖRAS GÄLLANDE</b>	<b>32</b>
<b>5.1</b>	<b>Allmänt</b>	<b>32</b>
<b>5.2</b>	<b>Rättspraxis</b>	<b>32</b>
<b>5.3</b>	<b>Doktrin</b>	<b>33</b>
<b>5.4</b>	<b>Sammanfattning</b>	<b>34</b>
<b>6</b>	<b>SEX MÅNADERS FRIST</b>	<b>36</b>
<b>6.1</b>	<b>Allmänt</b>	<b>36</b>
<b>6.2</b>	<b>Slutlig ställning</b>	<b>36</b>
6.2.1	Förarbeten	36
6.2.2	Prövning i HD	37
<b>6.3</b>	<b>Sammanfattning</b>	<b>37</b>
<b>7</b>	<b>PRESKRIPTIONSAVBROTT</b>	<b>38</b>
<b>7.1</b>	<b>Allmänt</b>	<b>38</b>
<b>7.2</b>	<b>Preskriptionsavbrott</b>	<b>38</b>
7.2.1	Allmänt	38
7.2.1.1	Bolagets medgivande av anspråk	38
7.2.1.2	Väckande av talan	40
7.2.2	Verkan av preskriptionsavbrott	40
<b>7.3</b>	<b>Verkan av att preskription inträder</b>	<b>40</b>

7.4	Sammanfattning	41
<b>8</b>	<b>AVSLUTANDE KOMMENTAR OCH ANALYS</b>	<b>42</b>
<b>8.1</b>	<b>Rättsläget de lege lata</b>	<b>42</b>
8.1.1	Rättsutvecklingen	42
8.1.2	Fortsatta problem	43
<b>8.2</b>	<b>Synpunkter de lege ferenda</b>	<b>44</b>
8.2.1	Allmänna överväganden	44
8.2.2	Slutsats de lege ferenda	46
	<b>KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING</b>	<b>48</b>
	<b>RÄTTSFALLSFÖRTECKNING</b>	<b>50</b>

# Sammanfattning

Uppsatsen primära syfte är att, med begränsning till personskador, beskriva rättsläget vid tillämpning av specialpreskriptionen i FAL och TSL.

Specialpreskriptionen i FAL och TSL innehåller en rad moment som inte återfinns i den allmänna preskriptionen. Sålunda stadgas en treårig preskription räknat från tidpunkten då den skadelidande erhåller kännedom om att fordran kan göras gällande. Denna korttidspreskription kompletteras av en tioårspreskription räknat från tidpunkten då fordran tidigast kunnat göras gällande. Preskriptionsavbrott påkallas genom det kvalificerade kravet på väckande av talan.

I den praktiska tillämpningen av preskriptionsreglerna har tolkningsproblem uppstått främst med fastställandet av preskriptionstidens utgångspunkt. Oklarhet har kommit att råda kring kännedomskriteriet, frågan om när en fordran tidigast kunnat göras gällande och innebörden av begreppet ”göras gällande”. Varken lagtext eller befintliga lagförarbeten ger någon närmare anvisning om hur preskriptionsbestämmelserna skall förstås.

Vid personskador aktualiseras preskriptionsfrågor ofta vid skador där de initiala besvären är lindriga för att senare återkomma med invalidiserande problem. En praktiskt viktig skadetyp som kan ha denna symptombild är de inom trafikskadeområdet allt vanligare whiplashskadorna.

Försäkringsbranschen har i den löpande skaderegleringen anammat en restriktiv tolkning. Dagen för olyckan anses regelmässigt utgöra startpunkt för alla anspråk med anledning av ett olycksfall.

Inom doktrinen har försäkringsbolagens inställning kritiserats. En mer nyanserad bild har växt fram där skadedagen inte med automatik anses utgöra startpunkt för preskriptionsfristen. Det anförs även att olika anspråk med anledning av en olycka skall löpa med individuell preskriptionstid.

HD har genom en rad prejudicerande domar kommit att utveckla och precisera rättsläget. Det nya rättsläget ansluter i hög grad till den tolkning som framförts inom doktrinen.

Uppsatsen behandlar mer översiktligt övriga moment i specialpreskriptionen – frågan om hur avbrott sker och hur den i TSL kompletterande sexmånadersfristen skall förstås.

Avslutningsvis beskrivs rättsutvecklingen och några idéer inför kommande lagstiftning på området presenteras.

# Förord

Under min utbildningstid har ett intresse för ersättningsrättsliga frågor kommit att växa fram. Vid valet av ämne inför det avslutande examensarbetet föll det sig därför naturligt att söka efter ett intressant problem inom försäkringsrätten.

Min första kontakt med frågeställningarna kring specialpreskriptionen i FAL och TSL var en artikel skriven av Erland Strömbeck i Nordisk försäkringstidskrift. Efter att ha tagit del av ytterligare artiklar i denna tidskrift och en rad nya domar från HD beslutade jag mig för att noggrannare förstå problematiken.

Författandet av denna uppsats har gett mig intressanta inblickar i tolkningsproblemen kring den försäkringsrättsliga specialpreskriptionen.

Min förhoppning är att det föreliggande examensarbetet skall vara av värde för de som är intresserade av de här berörda frågeställningarna.

Slutligen vill jag tacka min handledare Eva Lindell-Frantz för allt stöd och hjälp.

# Förkortningar

ARN	Allmänna reklamationsnämnden
BAL	Bilansvarighetslagen
FAL	Lag (1927:77) om försäkringsavtal
HD	Högsta domstolen
HovR	Hovrätten
KFL	Konsumentförsäkringslag (1980:38)
NJA I	Nytt juridiskt arkiv I
NJA II	Nytt juridiskt arkiv II
PreskL	Preskriptionslag (1981:130)
Prop.	proposition
SKL	Skadeståndslag (1972:207)
SOU	Statens offentliga utredningar
TFF	Trafikförsäkringsföreningen
TSL	Trafikskadelag (1975:1410)
TSN	Trafikskadenämnden



# 1 Inledning

## 1.1 Val av ämne

Denna uppsats behandlar preskription av rätten till personskadeersättning enligt FAL och TSL.

Under senare år har en rad tillämpningsproblem med specialpreskriptionen i försäkringsrätten uppmärksammats inom doktrinen. Särskilt försäkringsbolagens restriktiva tillämpning av reglerna i situationer där skadeeffekter visar sig efter lång tid har debatterats. Inom doktrinen har ett för den skadelidande mer liberalt betraktelsesätt växt fram. Försäkringsbolagens behov av att snabbt avveckla uppkomna skador har ställts i relation till den skadelidandes behov av ersättning.

HD har under kort tid meddelat ett antal domar på området och rättsläget har kommit att preciseras och utvecklas.

Ämnet är aktuellt främst kanske för att fastställa rättsläget efter HD:s prejudicerande domar. Även en diskussion kring reglernas utformning i småningom kommande lagstiftning kan vara relevant.

En framställning på området synes därför vara väl motiverad.

## 1.2 Syfte

Det primära syftet med uppsatsen är att, vad gäller personskador, beskriva rättsläget vid tillämpning av specialpreskriptionen i FAL och TSL. Uppsatsen kommer att analysera rekvisiten i preskriptionsbestämmelserna<sup>1</sup> och gällande rätt kommer, så vitt möjligt, fastställas. Särskilt problematiken kring fastställandet av preskriptionstidens olika utgångspunkter och de otydliga begreppen ”göras gällande”, ”kännedomskriteriet” och ”tidigast kunnat göras gällande” kommer att analyseras.

Uppsatsens sekundära syfte är att övergripande diskutera vissa hänsyn som kan vara relevanta att beakta inför eventuell kommande lagstiftning.

---

<sup>1</sup> 29 § FAL och 28 § TSL

## 1.3 Metod och litteratur

### 1.3.1 Metod

I uppsatsen beskrivs de aktuella reglerna och särskilda tillämpningsproblem lyfts fram. Rättsläget analyseras och preciseras sedan med utgångspunkt i rättskällevärdet.<sup>2</sup> Vid sammanfattning av rättsläget har avgörande vikt lagts vid prejudicerande avgöranden från HD.

### 1.3.2 Disposition

Inledningsvis ges en helt översiktlig introduktion till preskriptionsinstitutet och regleringen av personskadeförsäkring i FAL och TSL.

Härefter presenteras den försäkringsrättsliga specialpreskriptionen. Denna består av ett antal moment vilka sedan behandlas i uppsatsen. Respektive moment inleds med en beskrivning av bestämmelsens tillämpningsproblem. Detta följs av en genomgång av hur frågorna behandlats i rättskällorna. Dessa presenteras ordnade enligt – förarbeten, avgörande från prövning i olika nämnder och domstolar (med tyngdpunkt på HD:s avgöranden) och synpunkter i doktrin. Varje avsnitt avslutas med en analys av och ett försök till precisering av aktuellt rättsläge.

Uppsatsen avslutas med en sammanfattning av rättsutvecklingen och några synpunkter på aspekter som kan vara relevanta att beakta vid en framtida revidering av lagstiftningen.

### 1.3.3 Material

Det material som använts i uppsatsen är främst förarbeten till lagstiftningen, beslut från nämnder<sup>3</sup> och prejudicerande domar från HD.

Litteraturen har för de mer grundläggande aspekterna på försäkringsrätt och preskription bestått av olika standardverk på respektive område. För övrig

---

<sup>2</sup> Rättskällornas hierarkiska ställning har ansetts vara (fallande ordning): lag, prejudikat från HD, uttalanden i förarbeten, doktrin. – se Peczenik, Alexander, juridikens teori och metod, Göteborg, 1995, s 29 f.f.

<sup>3</sup> ARN och TSN.

doktrin har fokus riktats mot den tämligen flitiga debatt som förts inom området under senare år.<sup>4</sup>

### 1.3.4 Begränsningar

Uppsatsen har begränsats till att behandla, med begränsning till personskador, specialpreskriptionen i FAL och TSL. Andra områden där specialpreskription råder avseende försäkring/personskada kommer inte att uppmärksammas annat än i något enstaka fall i den avslutande diskussionen. Tyngdpunkten i uppsatsen ligger på de områden där oklarhet kommit att råda kring rättsläget – de aspekter av specialpreskriptionen som varit principiellt sett klara presenteras mer översiktligt.

Tillämpningsfrågor kring specialpreskriptionen har varit föremål för prövning i TSN och ARN vid en rad tillfällen. I uppsatsen begränsas refererandet av avgöranden från nämnderna till några exemplifierande fall. De synpunkter *de lege ferenda* som kommer till uttryck i den avslutande diskussionen är begränsade till ett uttryck för aspekter som författaren menar kan vara viktiga att uppmärksamma.

---

<sup>4</sup> De främsta aktörerna på området har varit Nordenson, Gabrielsson och Strömbeck.

## 2 Bakgrund

### 2.1 Den allmänna preskriptionen

Att ett anspråk preskriberas innebär att borgenären förlorar rätten att kräva betalt för sin fordran. Det finns flera motiv och argument för att i övrigt fullt giltiga fordringar renderas värdelösa. Man kan allmänt tala om tre olika intressen som tillgodogörs genom regler om preskription. Borgenären har ett starkt intresse av att få betalt enligt lag/avtal. Mot detta kan ställas gäldenärens intresse av att inte efter lång tid tvingas reglera skulder. Det finns även ett allmänt behov hos samhället av att fordringar regleras relativt snabbt. Det är naturligt att bevisföring för alla parter blir svårare ju längre tid som går från fordrans uppkomst.<sup>5</sup>

Den viktigaste regleringen av preskriptionsinstitutet inom förmögenhetsrätten är PreskL – som är tillämplig i den mån annat inte följer av vad som är särskilt föreskrivet.<sup>6</sup> Huvudregeln i PreskL är att fordran preskriberas tio år efter tillkomsten.<sup>7</sup> Preskriptionsavbrott kan ske genom ett enkelt skriftligt meddelande – följden av avbrott är att en ny preskriptionstid om tio år börjar löpa.<sup>8</sup>

Den enligt PreskL fastställda preskriptionen brukar kallas den allmänna preskriptionen – vilken är att betrakta som *lex generalis*. För det fall lagstiftaren funnit anledning att i en författning särskilt reglera preskriptionsfrågan talas om specialpreskription – *lex specialis*..

Gränserna mellan den allmänna preskriptionen och specialpreskription kan i vissa fall vara svår att konstatera. Huvudregeln är att *lex specialis* har företräde.<sup>9</sup> Den allmänna preskriptionen kan emellertid i många fall komma att komplettera en ofullständig specialpreskription.<sup>10</sup>

---

<sup>5</sup> Lindskog, Stefan, Preskription om civilrättsliga förpliktelsers upphörande efter viss tid, Värnamo, 1990, s. 36 f.f.

<sup>6</sup> 1 § PreskL. Lagen är tillämplig på en rad starkt varierande områden och situationer – exempelvis utomobligatoriskt skadestånd – där en fordran preskriberas efter tio år räknat från skadedagen.

<sup>7</sup> 2 § PreskL.

<sup>8</sup> 5-6 § PreskL.

<sup>9</sup> Prop. 1976/77 s. 186 f. – se även 1 § PreskL.

<sup>10</sup> Prop. 1976/77 s. 186 f.

## 2.2 Personskador

Personskador regleras inom försäkringsrätten primärt enligt FAL och TSL.<sup>11</sup>

FAL som trädde i kraft redan år 1927 är den grundläggande lagstiftningen inom personförsäkringsrätten.<sup>12</sup> En försäkring meddelad enligt FAL innebär att avtal ingås om att ett visst intresse är försäkrat. För det fall en skada uppkommer prövas kravet mot de villkor som gäller för försäkringen. Ersättning enligt FAL baseras således på ett avtalsförhållande.<sup>13</sup> Ett vanligt exempel på försäkring som reglerar personskador är olycksfallsförsäkring. Ett annat i praktiken viktigt exempel på försäkring som kan komma att reglera personskador är ansvarsförsäkring.

TSL trädde i kraft år 1975 och ersatte den tidigare BAL. Lagen reglerar person- och saksador till följd av trafik.

Regleringen av ansvar och ersättning för personskador är utformad som en *no fault* försäkring. Detta innebär att den enda nödvändiga förutsättningen för ersättning är att skadan uppkommit till följd av trafik.<sup>14</sup> Enligt lagen erhåller förare och passagerare ersättning ur försäkringen för den bil som de färdas i.<sup>15</sup> Andra skadedrabbade riktar sina anspråk mot försäkringsgivaren för det fordon som orsakat skadan.<sup>16</sup> Ersättning för personskada kan jämkas vid medvällande endast om den skadelidande har medverkat till skadan uppsåtligt eller genom grov oaktsamhet.<sup>17</sup>

Kombinerat med trafikförsäkringsplikten innebär regleringen i TSL ett mycket starkt skydd vid personskada.<sup>18</sup> I motiven till TSL konstateras att trafikförsäkringen vid personskador har en socialförsäkringsrättslig karaktär.<sup>19</sup> I flera aspekter är TSL påverkad av de allmänna skadeståndsreglerna i SKL. Trafikskadeersättning beräknas enligt skadeståndsrättsliga regler och omprövning enligt 5 kap 5 § SKL är möjlig. Formellt sett utgör ersättning dock inte skadestånd.<sup>20</sup>

---

<sup>11</sup> För personförsäkringar är FAL tillämplig även i förhållande till privatpersoner – KFL kan bli tillämplig om olycksmomentet ingår i en kombinerad försäkring (t ex reseförsäkring), se även Bengtsson, Bertil, Försäkringsrätt – några huvudlinjer, fjärde upplagan, Falköping, 1992, s. 18 f.

<sup>12</sup> Bengtsson, (1992), s. 17.

<sup>13</sup> Bengtsson, (1992), s. 11 f.f.

<sup>14</sup> Hellner, Jan, Skadeståndsrätt, femte upplagan, Stockholm 1996, s. 279.

<sup>15</sup> 10 § TSL.

<sup>16</sup> 11 § TSL.

<sup>17</sup> 12 § TSL.

<sup>18</sup> Hellner (1996), s. 281.

<sup>19</sup> SOU 1974:87 s. 142 f.f.

<sup>20</sup> Prop. 1975/76:15 s. 86.

## 2.3 Preskription i försäkringsrätten

### 2.3.1 Reglerna i FAL och TSL

Försäkringsrätten är ett område där lagstiftaren funnit det nödvändigt att genom specialpreskription avvika från de allmänna reglerna i PreskL.<sup>21</sup> Preskriptionsreglerna för fordringar på personskadeersättning återfinns i 29 § FAL och 28 § TSL. Reglerna är formellt närmast identiskt utformade. Någon skillnad vid tillämpning av reglerna var inte avsedd när reglerna fördes över från FAL till TSL.<sup>22</sup> En faktisk skillnad är att preskriptionsreglerna i TSL kompletteras av en sexmånadersfrist.

### 2.3.2 Jämförelse med allmän preskription

En jämförelse av reglerna i FAL och TSL med den allmänna preskriptionen visar på ett antal skillnader. Specialpreskriptionen i försäkringsrätten innehåller en rad moment som inte återfinns i PreskL.

- Korttidspreskription – fordran preskriberas tre år efter det att den skadelidande erhållit kännedom om att fordran kunnat göras gällande.
- Tioårspreskription – en fordran preskriberas tio år från det fordran tidigast kunnat göras gällande.
- Begreppet *göras gällande* – som alltså är avgörande för när preskriptionstiden börjar löpa.
- Enligt TSL har skadelidande sex månader på sig att väcka talan efter det att försäkringsbolaget fattat slutlig ställning.
- Preskriptionsavbrott sker genom det kvalificerade kravet att talan skall väckas.

I den fortsatta framställningen kommer innebörden av dessa - för specialpreskriptionen i försäkringsrätten särskilda momenten - att utredas och gällande rättsläge preciseras.

---

<sup>21</sup> NJA II 1927 s. 405 f.f. – Det övergripande syftet tycks ha varit att skapa en kortare preskriptionstid än den allmänna. Se även Prop. 1975/765:15 s. 138 f.

<sup>22</sup> Prop. 1975/76 s. 138 f.

# 3 Treårspreskription

## 3.1 Allmänt om treårspreskription

Preskriptionsreglerna i FAL respektive TSL stadgar att talan skall väckas inom tre år från det att försäkringstagaren fått kännedom om att fordran kunde göras gällande. Underlåtes detta preskriberas fordran.<sup>23</sup>

Lagtextens vaga formulering – särskilt det oprecisa kännedomskriteriet - har lett till att bestämmelsen kommit att bli föremål för olika tolkningar.

Vid tillämpning av preskriptionsreglerna har osäkerhet kommit att råda om vilken kunskap/vetskap som krävs för att kriteriet skall vara uppfyllt. Även frågor om hur kännedom kan erhållas och huruvida preskriptionstiden skall räknas gemensamt för alla anspråk i samband med en olycka har varit oklara.

Problem med tillämpning av treårspreskriptionen aktualiseras särskilt vid olyckor där skador och besvär initialt kan vara lindriga men sedan efter en tid ge upphov till invalidiserande besvär.<sup>24</sup> En på främst trafikskadeområdet förekommande skadetyper som kan ge upphov till dessa symptom är whiplashskador.<sup>25</sup> Det förekommer emellertid även andra skador som kan ge upphov till problem vid fastställandet av när kännedom föreligger.<sup>26</sup>

Skador som kan ge upphov till ersättningsanspråk lång tid efter olyckan – särskilt whiplashskador – har ökat under senare år.<sup>27</sup> Vid prövning av tvister i TSN har antalet ärenden där preskriptionsinvändning anförts ökat.<sup>28</sup>

---

<sup>23</sup> Se 29 § FAL och 28 § TSL.

<sup>24</sup> Strömbeck, Erland, Preskription av trafikskadeersättning – en trilogi från HD, Juridisk tidskrift vid Stockholms universitet 2001/02, s. 637.

<sup>25</sup> Gabrielsson, Edmund, Trafikskadenämnden, Festskrift till Ulf K Nordenson, Stockholm, 1999, s. 113 f.

<sup>26</sup> Strömbeck, Erland, (2001/02), s. 654., med noter; Strömbeck hänvisar till NJA 2001 s 93 som rörde en ortopedisk skada och till en artikel om lätta skallskador i nordisk försäkringstidskrift

<sup>27</sup> Strömbeck (2001/02), s. 637., Enligt uppgift på försäkringsbolaget Folksam hemsida ([www.folksam.se/forskning/index.htm](http://www.folksam.se/forskning/index.htm)) utgör whiplashskador 60 % av de trafikskador som leder till bestående men. Antalet whiplashskador som anmäls varje år anges till 20 000 varav mellan 1500-2000 leder till kroniska besvär. Årligen förtidspensioneras 150-200 personer på grund av whiplashskador.

<sup>28</sup> Gabrielsson, Edmund, Trafikskadenämnden – dess verksamhet och några rättsliga problem, Juridisk Tidskrift vid Stockholms universitet 1997/98, s. 655.

I den praktiska skaderegleringen har försäkringsbolagen kommit att tolka treårspreskriptionen tämligen snävt. Uppfattningen har varit att skadedagen regelmässigt skall anses utgöra startpunkt för alla anspråk med anledning av en olycka.<sup>29</sup>

Problematiken kring treårspreskriptionen har uppmärksammats i doktrinen och ett mer nyanserat synsätt har växt fram. Utgångspunkten för preskriptionstiden skall inte generellt anses vara olycksdagen. Avgörande bör istället vara tidpunkten då den skadelidande erhåller kännedom om en rad faktorer – exempelvis sambandet mellan olyckan och anspråket. Vidare anförs i doktrinen att kännedomen bör kunna bedömas för varje anspråk individuellt – preskriptionen kan börja löpa vid olika tidpunkter för olika anspråk.<sup>30</sup>

Den oklara tolkningen av kännedomskriteriet har länge inneburit en betydande osäkerhet om hur reglerna skall tillämpas. Situationen för den skadelidande har beskrivits som ett lotteri.<sup>31</sup>

HD har under relativt kort tid kommit att behandla treårspreskriptionen i tre olika fall. Genom HD:s avgöranden har rättsläget kommit att utvecklas och preciseras på flera viktiga punkter.

## **3.2 Närmare om kännedomskriteriet**

### **3.2.1 Förarbeten**

Förarbetena till FAL och TSL ger inte någon direkt ledning om hur innebörden av kännedomskriteriet skall tolkas.

I förarbetena till FAL<sup>32</sup> beskrivs de allmänna motiven bakom korttidspreskriptionen. Med hänvisning till försäkringsgivarens behov av att kunna överblicka sin ekonomiska ställning konstateras det önskvärda i att inträffade försäkringsfall regleras snabbt. Även försäkringsbolagens relation till återförsäkrare och svårigheten att utreda uppkomna försäkringsfall efter lång tid anförs som argument för en snabb avveckling av uppkomna försäkringsfall. Med utgångspunkt i detta konstateras behovet av en kortare

---

<sup>29</sup> Strömbeck, Erland, Preskription i personskaderätten – tolkningar och tendenser i Sverige, Nordisk försäkringstidskrift, nr 4/2000, s. 285.; se även försäkringsbolagets inställning i NJA 2000 s. 285 och 2001 s. 93.

<sup>30</sup> Gabrielsson (1999), s. 115 f.f.

<sup>31</sup> Gabrielsson (1999), s. 119.

<sup>32</sup> NJA II 1927 s. 405 f.



preskriptionstid än den allmänna. Det anses lämpligt att den kortare preskriptionen, som bestäms till tre år, skall börja löpa när fordringsägaren får kännedom om att fordran kan göras gällande.

I den utredning som föregick TSL rekommenderades att preskriptionsreglerna skulle ansluta till den dåvarande regleringen i BAL – med viss förlängning av preskriptionsfristen.<sup>33</sup>

Vid den slutgiltiga lagstiftningsbehandlingen av frågan konstaterades att det - med tanke på förväntad ny lagstiftning om allmän preskription – vore olämpligt att genomföra några stora förändringar av preskriptionsreglerna. Istället valdes att ansluta preskriptionsreglerna för trafikskador till specialpreskriptionen i 29 § FAL.<sup>34</sup>

### 3.2.2 Nämndpraxis

Frågor kring tolkningen av treårspreskriptionen har vid flera tillfällen varit föremål för prövning i ARN och TSN. I det följande kommer några av de principiella ståndpunkter som framkommit vid prövning av olika mål att presenteras.

Vid prövning i TSN<sup>35</sup> har uppfattningen att startpunkten för preskriptionstiden är tidpunkten då den skadade fått kännedom om de faktiska omständigheter som grundar rätten till ersättning framkommit.<sup>36</sup>

Kännedomen skall enligt TSN vara faktisk – rena mistankar föranleder inte att preskriptionen börjar löpa.<sup>37</sup>

Kännedomen har även ansetts innebära ett krav på faktiskt kunskap om gäldenärens identitet (vilket försäkringsbolag som krav skall riktas mot). Försumlighet att efterforska gäldenärens identitet saknar betydelse vid bedömningen.<sup>38</sup> I samma mål konstaterade nämnden att kännedomskriteriet inte omfattar det faktum att skadehändelsen omfattas av försäkring.

---

<sup>33</sup> SOU 1974:87 s. 335. f.f.; Förslaget innebar en preskriptionstid om tre år från det skadan uppkom.

<sup>34</sup> Prop. 1975/76:15 s. 138 f.

<sup>35</sup> Gabrielsson, (1997/98), s. 655. där det anförs att nämndens tillämpning av regeln i princip står i överensstämmelse med synsättet i NJA 1997 s. 97 (se nedan)

<sup>36</sup> TSN 1692/1994

<sup>37</sup> TSN 2751/1996

<sup>38</sup> TSN 1217/1995

Uppfattningen att subjektiv insikt om försäkringsvillkoren hos den skadelidande inte kan läggas till grund för preskriptionstidens utgångspunkt har stöd även i ARN.<sup>39</sup>

### **3.2.3 Rättspraxis från HD**

HD har behandlat treårspreskriptionen vid tre tillfällen. Avgörandena refereras nedan genom en kort bakgrundsbeskrivning följt av en redogörelse av HD:s domskäl och dom.

#### **3.2.3.1 NJA 1997 s 97 - Ersättning från olycksfallsförsäkring – tillämplig lag FAL**

Den skadelidande (en man) råkade ut för ett olycksfall (fall från stege) i sin butikslokal i maj 1990. Läkare uppsöktes i nära anslutning till olyckan. Efter besök hos läkare i september samma år sjukskrevs den skadelidande med diagnosen ”postcommotionellt syndrom”. Diagnosen bekräftades vid neurologisk undersökning i december. I april år 1991 framfördes krav på ersättning till försäkringsgivaren. Kravet avböjdes i juli 1992.

Den skadelidande väckte talan med anspråk på ersättning i mars 1994. Försäkringsbolaget anförde preskriptionsinvändning med motiveringen att den skadelidande erhållit tillräcklig kännedom i samband med läkarbesök mer än tre år innan talan väcktes.

HD konstaterar att talan väckts vid viss tid och den avgörande frågan är om den skadelidande redan tre år före detta hade kännedom enligt betydelsen i 29 § FAL

Förarbetena till FAL ger inte någon närmare ledning för hur kännedomskriteriet skall förstås. HD hänvisar till doktrinen där frågor kring kännedomskriteriet aktualiserats vid ett antal tillfällen.

HD går sedan in på den medicinska utredningen, i form av journalinformation från den skadelidandes läkarbesök, som föreligger i målet. Domstolen konstaterar att den skadelidande erhöll kännedom om skadan när han blev sjukskriven. Allra senast förelåg kännedom när resultatet från den neurologiska undersökningen förelåg (1990).

Då talan inte anhängiggjorts inom tre år från det att kännedom förelåg är anspråket preskriberat.

---

<sup>39</sup> ARN 1990-3113.

### 3.2.3.2 NJA 2000 s 285 - Trafikskada – tillämplig lag TSL

Den skadelidande (en kvinna) råkade ut för en trafikolycka (dikeskörning) i april 1989. En vecka efter olyckan söktes läkarvård på grund av nackvärk. Efter undersökning och röntgen konstaterades ingen skada.

Tiden efter olyckan upplevde den skadelidande en viss värk och obehag i nacken. Vid besök hos läkare bekräftades inget samband mellan olyckan och besvären. Vid läkarbesök i september 1994 antecknade läkaren att besvären sannolikt berodde på olyckan. Enligt den skadelidande upplystes hon aldrig av läkaren om detta. I anteckningar från besök hos sjukgymnast i september 1994 framgår att nack- och ryggbesvär funnits i fyra år. Vid besök hos läkare i september och oktober 1995 antecknades whiplashliknande skada och att skadelidande varit med om olyckan 1989. Efter de sista läkarbesöken gjorde den skadelidande kopplingen mellan besvären och olyckan. Skadeanmälan gjordes i januari 1996. Talan väcktes i juni 1997 med krav på trafikskadeersättning. Försäkringsbolaget gjorde preskriptionsinvändning med motiveringen att den skadelidande erhållit tillräcklig kännedom redan vid olyckstillfället.

Den avgörande frågan för HD är om den skadelidande mer än tre år innan talan väcktes haft sådan kännedom som leder till att preskriptionstiden börjar löpa.

HD konstaterar att förarbetena inte ger någon direkt vägledning hur kännedomskriteriet skall tolkas. HD hänvisar till doktrinen där problematiken behandlats.

Domstolen menar att bestämmelsen innebär att den skadelidande skall ha haft kännedom om alla de faktiska förhållanden som grundar rätten till ersättning. Kravet på kännedom kring de faktiska förhållandena skall inte luckras upp eftersom preskriptionen bryts endast genom väckande av talan – med risk för käranden att tvingas betala rättegångskostnader. En fordran preskriberas dessutom efter tio år.

Preskriptionen börjar i vissa fall löpa när tillräcklig kännedom för en fastställsetalan föreligger. Preskription inträder emellertid bara för sådana besvär som den skadelidande haft förutsättningar att lägga till grund för en talan sedan minst tre år.

I det föreliggande fallet går HD igenom den medicinska utredning som finns. Av journalerna framgår att den skadelidande hade kännedom om sambandet mellan olyckan och hennes värk i anslutning till olyckan. Anspråken på ersättning för sveda och värk är därför preskriberade.

Den skadelidande har haft en misstanke om att olyckan orsakat andra besvär. Det är dock inte visat att hon före läkares besked i oktober 1995 fick kännedom om att andra fordringar än ersättning för sveda och värk kunde göras gällande mot försäkringsbolaget.

Konsekvensen blir att preskription inträtt för anspråk på ersättning för sveda och värk i anslutning till olyckan men inte för annan trafikskadeersättning.

### **3.2.3.3 NJA 2001 s 93 – Trafikskada TSL tillämplig**

Den skadelidande (en kvinna) blev i juni 1992 under färd på moped påkörd av en personbil. Olyckan orsakade skador på vänster knä och hand.

I november kontrollerades knäskålen av läkare utan att några allvarliga sjukliga förändringar kunde konstateras. Smärtorna förvärrades i februari 1993 och ny läkarundersökning utfördes.

Vid läkarbesök i april och augusti 1993 konstaterades förbättringar. I februari 1996 konstaterades svårigheter att gå och stå. Den skadelidande informerades muntligt i maj om att besvären troligen var bestående. Slutligen – i juni 1998 - konstaterades i ett läkarutlåtande att besvären var bestående och direkt relaterade till olyckan.

Den 9 januari 1998 väcktes talan mot försäkringsgivaren med yrkande om ersättning för sveda och värk, lyte och men och olägenheter i övrigt.

Försäkringsbolaget avvisade kraven med motiveringen att anspråken var preskriberade. Den skadelidande hade redan från skadetillfället kännedom om skadan och allra senast under 1992 då den skadelidande varit sjukskriven.

Den skadelidande invände att fordran inte var preskriberad. Hon menade att hon tidigast i september 1996 fick kännedom om att fordran kunde göras gällande. Vidare anförde den skadelidande att preskriptionen skall räknas från det att hon fick besked från läkare om att hon erhållit bestående skador Eller från år 1998 då det utfärdades ett invaliditetsintyg.

HD konstaterar inledningsvis att treårspreskriptionen börjar löpa så snart den ersättningsberättigade har kännedom om de faktiska förhållanden som grundar rätten till ersättning. Att den skadelidande inte förstår att försäkringen kan utnyttjas påverkar inte preskriptionstidens startpunkt.

HD konstaterar att man i NJA 2000 s 285 slagit fast att man kan räkna olika startpunkter för preskriptionstiden för olika anspråk.

Domstolen menar att det kvalificerade preskriptionsavbrottet – väckande av talan - är betungande för skadelidande. Vid en förlust riskerar den förlorande parten att betala motståndarens rättegångskostnader.

För att minska riskerna för skadelidande skall preskriptionstidens utgångspunkt inte infalla tidigare än när försäkringstagaren erhållit ett objektivt sett någorlunda säkert underlag med avseende på de faktiska förhållandena som han vill lägga till grund för sitt anspråk.

Kraven på sveda och värk som av domstolen förutsätts syfta på besvär i anslutning till olyckan är preskriberade.

Vad gäller bedömningen av övriga krav (ersättning för lyte och men) så visar utredningen inte att den skadelidande vid olyckstillfället fick anledning anta att hon kunde vara berättigad till sådan ersättning.

Inte heller yrkandet om ersättning för olägenheter i övrigt (i den mån det gäller ersättning under tid för bestående invaliditet) är preskriberade.

### **3.2.4 Synpunkter i doktrin**

Frågorna kring treårspreskriptionen har analyserats och debatterats tämligen ingående i doktrinen. I det följande presenteras några av de synpunkter som förts fram i debatten kring tolkningen av bestämmelsen.

Nordenson menar i sin kommentar till TSL<sup>40</sup> att det för att treårspreskriptionen skall börja löpa krävs att den skadelidande fått faktisk kännedom om att han lidit trafikskada. Även gäldenärens identitet skall vara känd av den skadelidande<sup>41</sup>. I kommentaren diskuterar Nordenson om den skadelidande har någon plikt att efterforska vem gäldenären är. Slutsatsen är att den faktiska kännedomen är avgörande och således ingen plikt att efterforska identiteten finns.<sup>42</sup> Denna uppfattning har senare kommit att modifieras något. Det tidigare synsättet kan enligt Nordenson leda till en alltför liberal tillämpning för den skadelidande. Någon mer ingående undersökningsplikt bör inte läggas på den skadelidande men samtidigt förekommer fall där fullständig passivitet vore orimlig.<sup>43</sup>

---

<sup>40</sup> Nordenson, Ulf, Trafikskadeersättning, kommentar till trafikskadelagstiftningen, Uddevalla, 1977.

<sup>41</sup> Nordenson, (1977), s. 420.

<sup>42</sup> Nordenson (1977), s. 420 f.f.

<sup>43</sup> Nordenson, Ulf K, Några frågor om preskription på trafikskadelagens område, Vänbok till Erland Strömbeck, Stockholm, 1996, s. 225 f.f. Nordenson ger även exempel på situationer på ”orimlig passivitet”.

Rörande frågan om betydelsen av rättsvillfarelse konstaterar Nordenson att det är väsentligt att skilja mellan frågan om kännedom om faktiska förhållanden och kännedom om rättsreglernas innebörd. Okunskap om det senare (rättsvillfarelse) skall inte påverka utgångspunkten.<sup>44</sup>

Gabrielsson uppställer ett krav på att den skadelidande erhållit objektivt stöd för att det finns ett samband mellan uppkomna besvär och en olycka för att kännedomskriteriet skall vara uppfyllt. Objektivt stöd kan kräva - för skador som uppträder efter lång tid - att läkare bedömt att det finns beaktansvärd sannolikhet för att det finns samband med olyckan.<sup>45</sup>

Gabrielsson har även behandlat de särskilda problemen vid whiplashskador.<sup>46</sup> Frågan är hur man skall se på preskriptionsfristen vid de för whiplashskador typiska skadeföljderna/sjukdomsbilden - de vid olyckan omedelbart förekommande lindriga besvären kan klinga av för att senare återkomma och ge upphov till invalidiserande besvär. Enligt Gabrielsson finns två olika sätt betrakta skadorna.<sup>47</sup> I det ena betraktas de inledande besvären som tillräckliga för att preskriptionens skall börja löpa för alla anspråk på försäkringsersättning. I det alternativa synsättet, som enligt Gabrielsson mer överensstämmer med lagtexten, kopplas preskriptionen till kännedomen för respektive fordran. Olika anspråk skall alltså kunna löpa med olika utgångspunkt. Avgörande för varje anspråk är den objektivt konstaterade kännedomen.

Strömbeck har ingående presenterat de olika tolkningarna av utgångspunkterna för treårspreskriptionen.<sup>48</sup> Strömbeck har även sammanställt HD:s avgöranden i preskriptionsfrågorna och gett sin syn på det rådande rättsläget.<sup>49</sup>

I sin genomgång av HD:s praxis har Strömbeck bland annat uppmärksammat frågan om uppdelning kan ske inom samma ersättningspost.

Strömbeck har tidigare anfört att HD i NJA 2000 s 285 tycks ”mena att visad skadeföljd under viss post innebär att preskription beträffande anspråk av samma slag som senare kan visa sig vara grundade inträder om anspråken inte görs gällande inom tre år”.<sup>50</sup> Det är ovisst om HD:s slutsats har

---

<sup>44</sup> Nordenson (1977), s. 423.

<sup>45</sup> Gabrielsson (1999), s. 113.

<sup>46</sup> Gabrielsson (1999), s. 113 f.f.

<sup>47</sup> Gabrielsson (1999), s. 115 f.f.

<sup>48</sup> Strömbeck, (2000), s. 282 f.f.

<sup>49</sup> Strömbeck (2001/02), s. 636 f.f.

<sup>50</sup> Strömbeck (2000), s. 291 f.

betydelse för mer centrala ersättningsposter som inkomstförlust och lyte och men.<sup>51</sup>

Senare har Strömbeck utvecklat sin analys och ändrat uppfattning. Han konstaterar att separering av anspråk kan ske inom samma ersättningspost. Stöd för uppfattningen finner Strömbeck i HD:s avgöranden.

NJA 2000 s 285 skall ”helt klart” tolkas så att preskription inträtt bara för de anspråk som rör sveda och värk vid och i nära anslutning till olyckstillfället.<sup>52</sup> Den av HD använda skrivningen att preskription inträtt för sveda och värk ”i anslutning till olyckan” kan inte ges annan tidsmässig innebörd. Skrivningen är inte synonym med ”vid olyckan”.<sup>53</sup>

Ytterligare stöd för principen om separering av anspråk inom samma ersättningspost finner Strömbeck i NJA 2001 s 93. Domstolens skrivning ger även här utrymme för ytterligare ersättning under en ersättningspost som redan delvis ersatts (angående sveda och värk).

Eftersom ersättning för olägenheter anses kunna utgå även för skadeföljder i anslutning till skadetillfället har HD haft anledning markera att preskription inte inträtt beträffande ersättning under tid för bestående invaliditet. Vidare hade HD för det fall ersättning yrkats för olägenheter i övrigt i samband med olyckan kunnat hävda preskription.<sup>54</sup>

Hellner beskriver kännedomskriteriet som ”ganska obestämt”. För att kriteriet skall vara uppfyllt krävs att den berättigade är medveten om att skada uppkommit – och att han förstår att skadan är sådan att anspråk på ersättning kan framställas. Preskriptionsfristen börjar alltså inte löpa förrän den skadelidande blivit medveten om skadan och möjligheterna att göra anspråk gällande.<sup>55</sup>

### **3.3 Sammanfattning av kännedomskriteriet**

Innebörden av treårspreskriptionens kännedomskriterie har under lång tid varit osäker. Den oklara lagtexten och bristen på klargörande uttalanden i förarbetena har lämnat fritt för en rad olika och sinsemellan starkt avvikande tolkningar av bestämmelsen.

---

<sup>51</sup> Strömbeck (2000), s. 291 f.

<sup>52</sup> Strömbeck (2001/02), s. 651.

<sup>53</sup> Strömbeck (2001/02), s. 651.

<sup>54</sup> Strömbeck (2001/02), s. 654.

<sup>55</sup> Hellner, Jan, Försäkringsrätt, andra upplagan, Stockholm, 1965, s. 196.

Försäkringsbolagen har i det löpande skaderegleringsarbetet fört en tämligen sträng tolkningslinje. Skadedagen anses vara en för alla anspråk universell utgångspunkt för preskriptionsfristen.

I de nämndavgöranden där frågan behandlats finner man stöd för en mer nyanserad bild där den faktiska kännedomen hos den skadelidande är avgörande för preskriptionstidens utgångspunkt.

Problemen med korttidspreskriptionen har uppmärksammats i doktrinen där bestämmelsen kommit att diskuteras utifrån flera viktiga perspektiv – bland annat de speciella skadeföljderna vid whiplashskador.

Behovet av ett klagande genom prejudicerande avgöranden eller ny lagstiftning har varit stort.

Under relativ kort tid har HD kommit att behandla treårspreskriptionen vid tre tillfällen. Det är tydligt att HD i sina domar fäst stor vikt vid uttalanden inom doktrinen.<sup>56</sup> Flera av de tolkningar och idéer som förts fram i doktrinen har kommit att fastställas av domstolen. Rättsläget har utvecklats och förtydligats väsentligt efter HD:s domar.

I det följande presenteras rättsläget – främst utifrån HD:s avgöranden.

### **3.3.1.1 Allmänt**

Den av försäkringsbolagen stundtals hävdade generella uppfattningen att alla anspråk skall räknas från en gemensam utgångspunkt (skadedagen) är felaktig - även om det naturligtvis i många fall kan bli följden av de faktiska omständigheterna. Avgörande är istället den faktiska kännedomen hos den skadelidande.<sup>57</sup>

### **3.3.1.2 Kännedom (innehåll och kvalificering)**

När det gäller kännedomens innehåll och hur den uppfylls så har HD i sina avgöranden ställt upp tämligen höga krav.<sup>58</sup>

Kännedomen skall avse (innehålla) alla faktiska förhållanden som grundar rätten till ersättning.<sup>59</sup>

Hit kan räknas kännedom om själva skadan (dess medicinska implikationer) och sambandet mellan skadan och olyckan.<sup>60</sup> För att den skadelidandes

---

<sup>56</sup> Strömbeck (2001/02), s. 643. Strömbeck menar att Gabrielsson ”lagt grunden för den mera nyanserad syn på preskriptionsfrågorna som HD sedan gjort till sin.”

<sup>57</sup> Strömbeck (2001/02), s. 650.

<sup>58</sup> Strömbeck, (2001/02), s. 649 f.f.

<sup>59</sup> NJA 2000 s. 285, NJA 2001 s. 93

<sup>60</sup> Strömbeck (2001/02), s. 650.



kännedom skall anses uppfylld avseende skadan och sambandet med olyckan kan det regelmässigt krävas att läkare informerat om skadan och orsakssambanden.<sup>61</sup>

Misstankar och antaganden hos den skadelidande om att besvär har samband med olyckan är inte tillräckligt för att kännedomskriteriet skall vara uppfyllt. Kravet på besked från läkare är emellertid inte något formellt krav. Andra former att uppfylla kännedomen är inte uteslutna.<sup>62</sup>

Vid skador som uppstår i samband med en olycka och där skadan och sambanden är uppenbara kan kännedomen uppfyllas utan krav på djupare insikt genom läkares diagnos. Ett exempel skulle kunna vara sveda och värk i samband med olyckan. I dessa fall kommer olycksdagen att utgöra den faktiska utgångspunkten för preskriptionstiden.

För annat än rent bagatellartade skador torde dock läkarbesked vara en förutsättning för att kännedomen skall anses uppfylld.<sup>63</sup>

Det kan noteras att HD synes fästa avgörande vikt vid den skadelidandes uppfattning om vilken information som förmedlats av läkaren. För det fall diagnos ställts men den skadelidande inte erhållit besked om sambanden börjar preskriptionstiden inte löpa.<sup>64</sup>

Bland de faktiska omständigheterna ligger ett krav på att gäldenärens identitet skall vara känd.<sup>65</sup>

Det höga kravet på kännedomens innehåll – och hur den erhålls - motiveras av HD med det kvalificerade preskriptionsavbrottet – väckande av talan. Vid väckande av talan riskerar den skadelidande vid förlust att behöva betala egna och motpartens rättegångskostnader.<sup>66</sup> Om kraven på kännedomskriteriet var lägre skulle det medföra en ökad risk för en snabb start av preskriptionstiden och därmed ökande behov av preskriptionsavbrott.<sup>67</sup>

### **3.3.1.3 Uppdelning av ersättningsposter (anspråk)**

Av HD:s avgörande framgår att kännedomen för olika anspråk skall bedömas individuellt. Exempelvis kan kännedomen om sveda och värk väl

---

<sup>61</sup> NJA 2000 s. 285 och NJA 2001 s. 93 Avgörande i båda fallen är när skadelidande fått besked av läkare om skadan och dess samband med olyckan.

<sup>62</sup> Strömbeck (2001/02), s. 650.

<sup>63</sup> Strömbeck (2001/02), s. 650.

<sup>64</sup> NJA 2000 s. 285 – den skadelidandes uppfattning om när besked lämnats var avgörande för när ”kännedom” ansågs förligga.

<sup>65</sup> Strömbeck (2001/02), s. 650.

<sup>66</sup> NJA 2000 s. 285 och NJA 2001 s. 93

<sup>67</sup> Strömbeck (2001/02), s. 650.

räknas från skadedagen medan andra anspråk - exempelvis på ersättning för lyte och men från en annan tid. Avgörande är kännedomen för respektive anspråk.<sup>68</sup>

#### **3.3.1.4 Uppdelning av samma ersättningspost**

En med uppdelningen av anspråk (ersättningsposter) närbesläktad fråga är om man inom samma ersättningspost – exempelvis sveda och värk - kan räkna olika preskriptionstider.

Frågan har inte uttryckligen besvarats av HD i något av de aktuella fallen. I doktrinen har Strömbeck analyserat och tolkat HD:s avgöranden och kommit fram till att en uppdelning är möjlig.<sup>69</sup>

Mot Strömbecks uppfattning kan anföras att HD aldrig direkt uttalat att olika preskriptionstider kan löpa för anspråk inom samma ersättningspost.

Det är emellertid – som Strömbeck konstaterat – svårt att förstå HD:s skrivning i domarna på annat sätt än att en uppdelning skulle vara möjlig.

#### **3.3.1.5 Rättsvillfarelse**

Även frågan om betydelsen av rättsvillfarelse hos den skadelidande om innebörden av de regler som grundar ersättning har klargjorts av HD.

Att en skadelidande inte förstår att han kan utnyttja försäkringen påverkar inte tidpunkten för preskriptionens startpunkt. Det avgörande för starttiden är kännedomen om de faktiska förhållanden som grundar rätten till ersättning.<sup>70</sup>

---

<sup>68</sup> NJA 2000 s. 285 och NJA 2001 s. 93

<sup>69</sup> Strömbeck, (2001/02), s. 651 f.f.

<sup>70</sup> NJA 2001 s. 93 och Strömbeck (2001/02), s. 654.

# 4 Tioårspreskription

## 4.1 Allmänt om tioårspreskription

Enligt likalydande stadganden i 29 § FAL och 28 § TSL preskriberas en fordran på försäkringsersättning tio år efter det att fordringen tidigast kunde göras gällande. Regeln kompletterar treårspreskriptionen och ger den yttre ramen för preskriptionstiden. Startpunkten för preskriptionstiden fastställs utan hänsyn till subjektiva faktorer hos den skadelidande – avgörande är när fordringen tidigast kunnat göras gällande.

I likhet med treårspreskriptionen lider regeln om tioårspreskription av en otydlig formulering. Förarbetena ger ingen direkt vägledning om hur lagrummen skall tolkas. Osäkerhet har kommit att råda främst kring hur man skall fastställa tidpunkten då fordran tidigast kunnat göras gällande. Även frågan om preskriptionen skall räknas med gemensam utgångspunkt för alla anspråk eller om olika anspråk kan löpa med egen frist har varit oklar.

Frågan om hur startpunkten för preskriptionstiden skall bestämmas har kommit att bli föremål för olika tolkningar vid den praktiska tillämpningen av regeln och i doktrin. Försäkringsbolagen har i det praktiska skaderegleringsarbetet kommit att regelmässigt betrakta skadetillfället som utgångspunkt. Denna linje har blivit praxis i den löpande skaderegleringen och har även kommit att betraktas som god försäkringssed<sup>71</sup>. Inom doktrinen har försäkringsbolagens tolkning kritiserats. Det har då hävdats att utgångspunkten för preskriptionen skall fastställas till den tidpunkt då skadan gett sig till känna och blivit påvisbar.<sup>72</sup>

Vid prövning i olika nämnder och underrätter har resultatet varit varierande och båda uppfattningarna har vunnit visst stöd. Rättsläget har under lång tid präglats av osäkerhet.

Under år 2001 behandlade HD frågan i två ärenden.<sup>73</sup>

---

<sup>71</sup>Yttrande från försäkringsförbundet av den 2000-05-23. Se även Gabrielsson (1997/98), s. 656.

<sup>72</sup>Gabrielsson (1997/98), s. 655 f.f.

<sup>73</sup>NJA 2001 s. 695 I och II.

## 4.2 Preskriptionstidens utgångspunkt

### 4.2.1 Förarbeten

Förarbetena till FAL respektive TSL behandlar preskriptionsbestämmelserna översiktligt.

I förarbetena till FAL<sup>74</sup> beskrivs försäkringsgivarens allmänna behov av att överblicka sin ställning och ordna sina mellanhavanden med återförsäkrare. Det kan undantagsvis inträffa att den som har fordringsrätt enligt försäkringsavtal först efter lång tid (eller aldrig) upptäcker sin rätt. För dessa fall behövs en yttersta gräns för att göra anspråk gällande. En femårspreskription från det att fordringen tidigast kunnat göras gällande föreslogs därför komplettera treårspreskriptionen.<sup>75</sup> Denna yttersta preskription skall räknas oberoende av den skadelidandes kännedom.

I förarbetena till TSL konstateras att preskriptionsreglerna skall ansluta till de i 29 § FAL.<sup>76</sup> Förarbetena ger ingen närmare anvisning om hur bestämmelsen skall tillämpas.

I förarbetena till PreskL anförs preskriptionsreglerna i FAL/TSL som exempel på regler där en skadelidande kan göra anspråk på ersättning för en skada som visar sig mer än tio år från den skadegörande handlingen.<sup>77</sup>

### 4.2.2 Rättspraxis och nämndpraxis

#### 4.2.2.1 Prövning vid underrätter, ARN och TSN

Frågor kring fastställandet av utgångspunkten för tioårspreskriptionen har kommit att behandlas hos ARN, TSN och i olika underrätter.

TSN har vid prövning av preskriptionsfristen uttalat att tidsfristen börjar löpa först då den ersättningsgrundande effekten ger sig tillkänna.<sup>78</sup> Nämnden

---

<sup>74</sup> Nja II 1927 s. 405 f.

<sup>75</sup> Femårspreskriptionen kom sedan att förlängas till tio år i samband med riksdagens behandling av frågan. Se Nja II 1927 s. 407.

<sup>76</sup> Prop. 1975/76:15 s. 138 f.

<sup>77</sup> Prop. 1979/80:119 s. 39 f.f. Hänvisning till propositionen sker bl a i Nja 2001 s. 695., och i ett yttrande från TSN av den 19 december 1996 (cirkulärreferat nr 1 1997), Se även Gabrielsson (1997/98), s. 657. Värdet av uttalandet inom försäkringsrätten kan diskuteras.

<sup>78</sup> Cirkulärreferat nr 1 1997

baserade sin ståndpunkt på förarbeten och en genomgång av doktrin. Slutsatsen var att den med lagtexten mest överensstämmande tolkningen var att tidpunkten då skadan ger sig tillkänna och inte skadedagen skall utgöra startpunkt för preskriptionsfristen.<sup>79</sup>

Vid prövning hos ARN har man stundtals anslutit sig till det synsätt som förts fram i TSN. Utgångspunkten för preskriptionsfristen har då fastställts till den tidpunkt då skadeeffekten visat sig och blivit påvisbar (senare tillfälle än olycksdagen).<sup>80</sup> Nämndens praxis har dock inte varit enhetlig.<sup>81</sup>

Vid prövning i underrätter har startpunkten för tioårspreskriptionen konstaterats vara olycksdagen.<sup>82</sup>

#### **4.2.2.2 Prövning i HD**

##### **NJA 2001 s 695 II trafikskada – TSL tillämplig<sup>83</sup>**

I detta mål behandlade HD tioårspreskriptionen och frågan om preskription av rätten till omprövning enligt 5 kap 5 § SKL. I det följande begränsas redogörelsen till tioårspreskriptionen.

Den skadelidande (en kvinna) skadades i en trafikolycka år 1980. I anslutning till olyckan erhöll den skadelidande ersättning från försäkringsbolaget avseende vissa utlägg och sveda och värk.

Efter att i april 1993 erhållit besked av läkare om att hon led av en whiplashskada begärde den skadelidande ytterligare ersättning. Försäkringsbolaget vägrade med hänvisning till att preskription inträtt.

I april 1994 erhöll den skadelidande halvt sjukbidrag. Talan mot försäkringsbolaget med anspråk på ersättning (ersättning för förlorad inkomst) väcktes i september 1996. Försäkringsbolaget vidhöll sin preskriptionsinvändning och menade att fordran kunnat göras gällande redan från skadedagen. Den skadelidande menade att preskriptionstiden skulle anses börja löpa från tiden för dagen då hon erhöll sjukbidraget (den dag förlust uppkommit).

---

<sup>79</sup> Se även Gabrielsson, (1997/98), s. 656 f.

<sup>80</sup> Beslut i ARN 1999-0494 med hänvisning till TSN yttrandet i cirkulärreferat 1 1997.

<sup>81</sup> Strömbeck, (2000), s. 292.

<sup>82</sup> T906/90, T5756/99 (det senare HovR dom i NJA 2001 s. 695).

<sup>83</sup> NJA 2001 s. 695 I – fråga om prövningstillstånd avgjordes på samma dag med samma motivering.

HD fann att ärendet var slutreglerat i juli 1980.

Den principiella fråga som kom att behandlas av HD var huruvida den tio-åriga preskriptionstiden börjar löpa vid skadetillfället eller en senare tidpunkt.

Domstolen konstaterar att lagtexten medger tre olika utgångspunkter:

1) olyckstillfället 2) den tidpunkt då skadan visar sig och blir konstaterbar och 3) den tidpunkt då den skadelidande får kunskap om att skadan orsakats av olyckan och har tillräckligt underlag för att i en process göra gällande sitt anspråk.

Domstolen utesluter det sista alternativet eftersom denna tidpunkt sammanfaller med utgångspunkten för treårspreskriptionen.

De båda kvarstående alternativen betraktas som språkligt lika möjliga.

Efter att ha konsulterat förarbetena till TSL och FAL menar HD att det ligger nära till hands att betrakta olycksdagen som utgångspunkt. För detta talar även praktiska skäl vid regleringen av skador.

HD konstaterar sedan att det i doktrinen finns uttalanden för att startpunkten skall räknas från det att en skada ger sig tillkänna. För denna tidpunkt talar även det faktum att det är då som ett försäkringsfall inträffar enligt synsättet i FAL (vid olycksförsäkring).

Majoriteten menar med hänsyn till det anförda att preskriptionstiden börjar löpa vid den tidpunkt då skadan ger sig till känna. Med hänvisning till NJA 2000 s 285 och 2001 s 93 skall varje ersättningspost bedömas för sig.

I målet innebar detta att anspråken på ersättning (för inkomstförlust som inträffat i april 1994) inte ansågs preskriberade.

Två justitieråd var skiljaktiga och anförde att vid en samlad bedömning startpunkten skall anses vara olycksdagen. Avgörande vikt skall fästas vid det faktum att lagstiftaren ville skapa en ordning där anspråk på försäkringsersättning snabbt regleras. Treårspreskriptionen som införts för att snabbt reglera skador kan infalla lång tid efter skadedagen. Tioårsfristen kompletterar treårsregeln och ger den yttersta gränsen. Tioårsfristen skall räknas oberoende av om den skadelidande har kännedom om fordringen. Syftet har inte varit att öppna för en längre preskriptionsfrist än den allmänna preskriptionen. Avsikten med bestämmelsen har varit att preskriptionstiden skall börja löpa vid olyckstillfället (då skadan får anses ha inträffat) oavsett om skadan ger sig tillkänna senare.

En jämförelse med preskriptionsreglerna i PreskL och patientskadelagen visar att i dessa lagar preskriberas anspråk tio år efter det att skadan orsakades. Denna ordning klipper av anspråk på ersättning för skador som inte gett sig tillkänna under preskriptionstiden.

Preskriptionsfristen skall räknas från olyckstillfället och den skadelidandes fordran är därmed preskriberad.

### 4.2.3 Synpunkter i doktrin

#### 4.2.3.1 Doktrin

Problemen med tioårspreskriptionen har uppmärksamats och diskuterats i doktrinen. I det följande presenteras några av de förekommande synpunkterna.

Startpunkten för tioårspreskriptionen skall enligt Nordenson bestämmas genom att man rent objektivt fastställer vid vilken tidpunkt fordringen kunnat göras gällande.<sup>84</sup> Det är fullt möjligt att startpunkten ligger senare än själva skadehändelsen - avgörande är att skadan uppkommit och därmed en fordran på ersättning.<sup>85</sup>

Den objektiva prövningen innebär att det faktum att den skadelidande inte har kunskap om faktiska förhållanden av betydelse inte påverkar bedömningen av startpunkten.<sup>86</sup> Den skadelidandes kunskap om gäldenärens identitet saknar betydelse. Om en skada enligt TSL uppkommit är det klart att gäldenär finns (försäkringsbolag, staten eller TFF).<sup>87</sup>

Nordenson har även diskuterat förhållandet mellan specialpreskriptionen i FAL och TSL med den allmänna preskriptionen i Preskl.

I sin kommentar till TSL anför Nordenson att tioårspreskriptionen skall löpa parallellt med den allmänna preskriptionen – fordran på trafikskadeersättning skall under alla omständigheter preskriberas tio år efter det fordran uppkom.<sup>88</sup> Denna uppfattning har Nordenson senare gått ifrån och istället anför att den tioåriga preskriptionen har en startpunkt som kan börja senare än den allmänna preskriptionen - försäkringspreskriptionen löper alltså ut samtidigt med eller senare än den allmänna preskriptionen<sup>89</sup>.

---

<sup>84</sup> Nordenson (1977), s. 431 f.

<sup>85</sup> Nordenson (1977), s. 432.

<sup>86</sup> Nordenson kommentar i Karnov 99/00 s 1173 not 162.

<sup>87</sup> Nordenson (1977), s. 432.

<sup>88</sup> Nordenson (1977), s. 431.

<sup>89</sup> Nordenson (1996), s. 214.

Även Gabrielsson har analyserat problemen och frågeställningen kring preskriptionstidens utgångspunkt.<sup>90</sup> Gabrielssons ståndpunkt är att preskriptionstiden börjar löpa först då en ersättningsgrundande effekt ger sig till känna.<sup>91</sup>

En skadetyp som enligt Gabrielsson kan ge upphov till tolkningsproblem är whiplashskador. Dessa kännetecknas av att de initiala besvären är relativt lindriga och kan avta för att sedan efter lång tid återkomma med invalidiserande besvär. Frågan är då om preskriptionens utgångspunkt skall räknas från de första besvären eller från den tidpunkt då de kroniska besvären blir medicinskt påvisbara. Eftersom lagen utgår från tidpunkten då fordran tidigast kunnat göras gällande och de sena besvären gäller lyte och men bör preskriptionen börja löpa först när besvären förstärks och blir invalidiserande.<sup>92</sup>

Strömbeck anför att tioårspreskriptionen skall börja löpa först när skadan givit sig tillkänna och blivit påvisbar.<sup>93</sup> Tioårsfristen sammanfaller ofta med treårspreskriptionen men vid beräkningen av tioårsfristen skall alla subjektiva moment skalas bort. Avgörande är när skadan visar sig – inte när den konstateras genom läkarintyg. Treårstiden och tioårstiden kan komma att ha olika utgångspunkt.<sup>94</sup>

I sin genomgång av HD:s praxis framför Strömbeck<sup>95</sup> uppfattningen att för det fall en olycka medför olika besvär – ideell skada och inkomstförlust så kan preskriptionsfristen starta för respektive ersättningspost vid olika tidpunkt.

För besvär som först senare ger upphov till (exempelvis) inkomstförlust skall man räkna med olika preskriptionstid för de omedelbara vid skadan förekommande besvären och den senare uppkomna inkomstförlusten. Man kan alltså inte räkna med samma utgångspunkt för preskriptionen för omedelbart vid skadan förekommande besvär och senare skada – exempelvis inkomstförlust

Hellner ger uttryck för uppfattningen att startpunkten för preskriptionstiden ofta inträffar senare än när den skadegörande handlingen inträffade.<sup>96</sup>

---

<sup>90</sup> Gabrielsson (1997/98), s. 645 f.f. och Gabrielsson (1999), s. 110 f.f.

<sup>91</sup> Gabrielsson (1999), s. 110 f.

<sup>92</sup> Gabrielsson (1999), s. 112.

<sup>93</sup> Strömbeck (2000), s. 293. med hänvisning till TSN.

<sup>94</sup> Strömbeck (2000), s. 294.

<sup>95</sup> Strömbeck (2000/01), s. 659.

<sup>96</sup> Hellner (1965), s. 196.



#### 4.2.3.2 Försäkringsbolagens ståndpunkt<sup>97</sup>

Svenska Försäkringsförbundet avgav ett yttrande inför prövningen i HD av målet 4958-98.<sup>98</sup> Förbundet talar för försäkringsbolagens räkning och beskriver deras syn på preskriptionstidens startpunkt. Yttrandet presenteras här i huvuddrag och får tjäna som exempel på den fram till HD:s avgörande rådande ordningen i det löpande skaderegleringsarbetet.

I yttrandet anförs att utgångspunkten för tioårspreskriptionen i den löpande skaderegleringen har varit olycksdagen. Detta förfarande anses vara branschpraxis och har även kommit att betraktas som god försäkringssed. Alternativet till den bestämda utgångspunkten vid olycksdagen beskrivs som ett i tiden obegränsat ansvar.

Förbundet behandlar även mer försäkringstekniska förhållanden. En grundläggande förutsättning för privat försäkring är att kunna avgränsa ansvar och risk. Så har exempelvis bolagens reservsättningar anpassats efter en längsta preskriptionstid om tio år. Vidare kommer det att bli svårt och mer kostsamt för bolagen att återförsäkra sitt ansvar för ett i tiden obegränsat ansvar.

Anspråk som anförs efter en lång tid riskerar att bli svårutredda på grund av osäkerhet kring omständigheterna och svårigheten att föra bevisning. Kostnaderna för skaderegleringen kommer att öka.

### 4.3 Sammanfattning

Rättsläget avseende tioårspreskriptionen har länge varit oklart. Trots att den längre preskriptionen inte skall kopplas till någon subjektiv kännedom uppstår problem vid fastställandet av vilken tidpunkt som skall utgöra startpunkt för preskriptionstiden.

Försäkringsbranschens tolkning av när tioårspreskriptionen har sin utgångspunkt har i likhet med vad som gällt för korttidspreskriptionen varit tämligen restriktiv. Startpunkten för preskriptionsfristen har regelmässigt ansetts vara skadedagen. Stöd för sin inställning har bolagen hämtat i förarbetena till FAL, som närmast uteslutande talar om försäkringsbolagens behov av snabb avveckling – även om förarbetena inte utpekar skadedagen som exklusiv utgångspunkt. Visst stöd har man även haft i Nordensons

---

<sup>97</sup> Detta avsnitt bygger på yttrande från försäkringsförbundet av den 2000-05-23.

<sup>98</sup> NJA 2001 s 695 I.

uttalande i kommentaren till TSL där han säger att den allmänna preskriptionen är tillämplig.

Uppfattningen i det praktiska skaderegleringsarbetet har emellertid kommit att stå i strid med uppfattningen i TSN och viss doktrin.<sup>99</sup> Här har istället idén att skadan måste ge sig tillkänna på något sätt för att preskriptionsfristen skall börja löpa kommit till uttryck.

Genom HD:s avgörande har rättsläget i avgörande delar kommit att anpassas till vad som anförts i doktrinen.

Det är därmed fastlagt att utgångspunkten för tioårspreskriptionen inte regelmässigt är skadedagen. Även tanken att tioårspreskriptionen skulle sammanfalla med treårspreskriptionen kan numera avfärdas som felaktig.<sup>100</sup>

Preskriptionsfristen börjar löpa när skadan ger sig tillkänna (då ett försäkringsfall inträffar).<sup>101</sup>

HD:s synsätt i målen kring treårspreskriptionen – att anspråk kan löpa med olika preskriptionsfrist är tillämplig även för tioårspreskriptionen.<sup>102</sup> Detta innebär att utgångspunkten skall bedömas varje anspråk för sig – utgångspunkten för respektive anspråk är när skadan ger sig tillkänna.

I likhet med situationen vid treårspreskriptionen torde man kunna räkna olika preskriptionstider även för anspråk av samma typ. Som konstaterats i doktrinen innebär detta att en preskriptionsfrist kan räknas för anspråk på ersättning i anslutning till olyckan. För det fall senare besvär leder till nya anspråk av samma typ skall preskriptionsfristen för de nya besvären räknas från tidpunkten då dessa gav sig tillkänna.<sup>103</sup>

Specialpreskriptionen i FAL och TSL löper oberoende av de allmänna preskriptionsreglerna i PreskL

Det kan noteras att de nya principerna kan ge upphov till mycket långa preskriptionstider. Ett talande exempel är just det aktuella fallet i HD.

Den aktuella skadan – inkomstförlust på grund av beviljat sjukbidrag - yttrade sig 14 år efter skadedagen. Denna dag kom alltså att tjäna som

---

<sup>99</sup> Nordenson (1996), s. 214. Nordenson har ändrat sin tidigare uppfattning och anser inte längre att en parallell tillämpning av allmänna preskriptionen är möjlig. Se även Gabriellson (1999), s. 110 f.

<sup>100</sup> NJA 2001 s. 695.

<sup>101</sup> NJA 2001 s. 695.

<sup>102</sup> NJA 2001 s. 695.

<sup>103</sup> Strömbeck (2001/02), s. 654.

utgångspunkt för den tioåriga preskriptionen.<sup>104</sup> Anspråket skulle således – teoretiskt - preskriberas 24 år efter olycksdagen.<sup>105</sup>

---

<sup>104</sup> Försäkringsbolaget reste ingen invändning mot att skadan uppkom vid beviljandet av sjukbidrag.

<sup>105</sup> Med reservation för att treårspreskription kan inträda.

# 5 Begreppet göras gällande

## 5.1 Allmänt

Preskriptionsfristen börjar som konstaterats ovan tre år från det att kännedom föreligger om att fordran kan göras gällande – alternativt tio år från det att fordran tidigast kunnat göras gällande.

Varken i lagtexten eller i förarbetena utvecklas närmare hur begreppet göras gällande skall förstås.

I praktiken har innebörden av begreppet kommit att tolkas på två olika sätt. Det ena synsättet som lyfts fram av försäkringsbolag och inom viss doktrin menar att begreppet får anses innebära att preskriptionstiden börjar löpa när förutsättningar för en fastställelsetalan föreligger.<sup>106</sup> Denna uppfattning har kritiserats i annan doktrin. Begreppet anses istället innebära ett krav på att den skadelidande ska ha fullständiga förutsättningar för att föra en fullgörelsetalan.<sup>107</sup>

I det enskilda fallet kan frågan få stor betydelse. Förutsättningar för en fastställelsetalan kan i vissa fall föreligga lång tid innan det är möjligt att väcka en fullgörelsetalan. Preskriptionstidens utgångspunkt blir alltså i hög grad påverkad av hur begreppet ”göras gällande” skall tolkas.<sup>108</sup>

## 5.2 Rättspraxis

I NJA 2000 s 285 konstaterade HD att det i vissa fall är så att preskriptionstiden börjar löpa när den skadelidande har kännedom om att han kan föra en fastställelsetalan. Domstolen definierar inte ytterligare i vilka fall principen är tillämplig. Eftersom det inte är mycket vunnet för parterna att det i dom fastställs att försäkringsbolaget skall utge ersättning för framtida besvär så preskriberas bara sådana besvär som den skadelidande sedan minst tre år har haft förutsättningar att lägga till grund för en talan.

---

<sup>106</sup> Gabrielsson (1999), s. 117. och Nordenson (1996), s. 225 f.f.

<sup>107</sup> Gabrielsson (1999), s. 117 f.f.

<sup>108</sup> Fastställelsetalan (13 kap. 2 § RB) Definieras av Ekelöf som en talan om inexigibel dom medan fullgörelsetalan (13 kap. 1 § RB) beskrivs som talan om exigibel dom. Ekelöf, Per Olof, Rättegång andra häftet, åttonde upplagan, Smedjebacken, 1996, s. 105 f. Vid en trafikskada skulle en fastställelsetalan kunna avse rätten till trafikskadeersättning – medan en fullgörelsetalan kräver ytterligare precisering av kravbelopp osv.

RH 1994:129 rörde sakskador enligt FAL men i den principiella frågan torde utgången vara av intresse även för personskador.

Beträffande frågan vilken typ av talan som kännedomen skall avse konstaterar HovR att lagtexten inte ger någon ledning. Inte heller i förarbetena finns någon anvisning om hur uttrycket skall tolkas.

Domstolen diskuterar sedan frågan utifrån en uppsats av Nial (se nedan).

HovR finner att övervägande skäl talar för att tillämpa bestämmelsen så att preskriptionstiden börjar löpa från det att försäkringshavaren erhållit kännedom om att förutsättningar föreligger för anhängiggörandet av en fastställsetalan.

En sådan tillämpning av bestämmelsen ligger enligt HovR väl i linje med ordalydelsen och dess bakomliggande intentioner.

### 5.3 Doktrin

I en uppsats från 1964 behandlar Nial frågan om när en fordran skall anses kunnas göras gällande.<sup>109</sup> Nial menar att det varken ur lagtexten eller förarbetena går att få något klart svar. I uppsatsen diskuteras frågan utifrån olika utgångspunkter. Ordalydelsen talar enligt Nial för att uttrycket ”göras gällande” skall vara tidpunkten då försäkringshavaren kan i process få sitt anspråk upptaget i domstol. Anhängiggörande kräver inte att anspråket är förfallet. Tillräckligt är (enligt 13 kap. 1 § RB) att fordran är förfallen innan dom meddelas i första instans.

Nials slutliga tolkning (som anses ligga väl i linje med ordalydelsen och synen i förarbetena) är att ”preskription enligt 29 § inträder, om försäkringshavaren icke anhängiggör sin talan inom tre år från det han fick kännedom om att förutsättningarna föreligger för anhängiggörande av sådan talan – d.v.s. i regel när han fått kännedom om att försäkringsfallet inträffat – och i varje fall inom tio år från det sådant anhängiggörande tidigast kunnat ske”.<sup>110</sup> Avslutningsvis menar Nial att inte är obilligt mot försäkringshavaren att denne tvingas väcka talan inom tre år från det han fick kännedom om att försäkringsfall inträffat och att han därmed kan anhängiggöra en fullgörelsetalan.<sup>111</sup>

Nordenson däremot menar att det är tillräckligt att förutsättningarna för väckande av fastställsetalan är uppfyllda. Begreppet göras gällande kan

---

<sup>109</sup> Nial, Håkan, En försäkringsrättslig preskriptionsfråga, Skrifter tillägnade Hjalmar Karlgren, Stockholm, 1964, s. 265 f.f.

<sup>110</sup> Nial, (1964), s. 272.

<sup>111</sup> Nial (1964), s. 273.

inte anses innebära ett krav på att alla faktiska och rättsliga förutsättningar för bifall till en talan om ersättning skall vara för handen. Det räcker att det föreligger en övervägande sannolikhet för att så är fallet – med andra ord att förutsättningarna för en fastställsetalan är uppfyllda.<sup>112</sup>

Gabrielsson ifrågasätter å sin sida det lämpliga i att knyta preskriptionstidens startpunkt till tidpunkten då en fastställsetalan kan väckas.<sup>113</sup> Särskilt olämpligt vore det att, i fall där en skada först föranleder mindre besvär, för att sedan efter en tid leda till invalidiserande besvär knyta rätten till ersättning för de senare besvären till ett väckande av talan för de första besvären.<sup>114</sup>

Med en hänvisning till RH 1994:129 påpekar Gabrielsson att HovR felaktigt utgått från att Nial förespråkar fastställsetalan när han i själva verket förespråkar fullgörelsetalan som utgångspunkt för preskriptionsfristen.<sup>115</sup>

Ersättningsansvaret för personskada kan inte fastställas generellt utan sambandsfrågorna måste bedömas var för sig. Därtill kommer att en fastställsetalan om trafikskadeersättning är föga meningsfull eftersom det är en i lag given rätt.<sup>116</sup>

Hellner anser att det räcker att förutsättningarna för en fastställsetalan är uppfyllda. Preskriptionstiden kan börja löpa utan att utredningen är fullständig nog att preciseras som en fullgörelsetalan.<sup>117</sup>

## 5.4 Sammanfattning

Innebörden av begreppet göras gällande har i doktrinen kommit att tolkas på olika sätt. Nordenson och Hellner intar uppfattningen att det är tillräckligt med kunskap för en fastställsetalan för att preskriptionsfristens skall börja löpa. Gabrielsson angriper synsättet och hävdar fullgörelsetalan som det naturliga. Nial når efter sin analys fram till slutsatsen att det krävs kännedom för en fullgörelsetalan för att preskriptionstiden skall börja löpa.

I rättspraxis har uppfattningen att det räcker med fastställsetalan kommit att växa fram. I RH 1994:129 baserade rätten sitt resonemang på en analys

---

<sup>112</sup> Nordenson (1996), s. 225 f.f.

<sup>113</sup> Gabrielsson (1999), s. 117 f.f.

<sup>114</sup> Gabrielsson (1999), s. 117 f.f.

<sup>115</sup> Gabrielsson (1999), s. 115 f.

<sup>116</sup> Gabrielson hänvisar till Ekelöf - rättegång andra häftet 8:euppl s. 117.

<sup>117</sup> Hellner (1965), s. 196.

av Nials synsätt. Det kan påpekas att HovR slutsats tycks stå i strid med Nials uppfattning – något som även kritiserats i doktrinen.<sup>118</sup>

I domskälen till NJA 2000 s 285 konstaterar HD att det är tillräckligt med kännedom för en fastställelsetalan för att preskriptionsfristen skall börja löpa. HD har även utvecklat vilka anspråk som preskriberas.

Preskriptionstiden börjar i vissa fall löpa när den skadelidande har tillräckliga förutsättningar för att anhängiggöra en fastställelsetalan mot försäkringsbolaget.<sup>119</sup> Det är inte klart vilka ”vissa fall” är och inte heller i vilka fall det inte skulle räcka med kunskap om en fastställelsetalan.<sup>120</sup>

När preskription inträder omfattar den bara sådana besvär som kunnat läggas till grund för en fastställelsetalan sedan minst tre år.<sup>121</sup> Denna reservation i HD:s skrivning garanterar att det verkligen funnits förutsättningar under tre år att bryta preskriptionen.<sup>122</sup> Skrivningen ligger även väl i linje med principen att varje anspråk skall bedömas för sig

---

<sup>118</sup> Se Gabrielssons uppfattning

<sup>119</sup> NJA 2000 s. 285.

<sup>120</sup> Strömbeck (2000), s. 291.

<sup>121</sup> NJA 2000 s. 285.

<sup>122</sup> Strömbeck (2001/02), s. 650.

# 6 Sex månaders frist

## 6.1 Allmänt

Preskriptionsbestämmelsen i 28 § TSL stadgar att den skadelidande alltid har sex månader på sig att väcka talan efter det att försäkringsgivaren förklarat att slutlig ställning tagits i ersättningsfrågan. En nödvändig förutsättning är att kravet har anmälts inom preskriptionstiden. Den ytterligare fristen har ingen motsvarighet i FAL men återfinns även i KFL. Sexmånadersfristen tillkom 1999 och ansluter materiellt och formellt till bestämmelsen i 39 § KFL.<sup>123</sup> I den praktiska skaderegleringen tycks bolagen i personskadefall redan innan lagstiftningen ha tillämpat en frist.<sup>124</sup>

Syftet med regleringen är att förhindra att ersättningsberättigad lider rättsförlust genom att försäkringsgivaren lämnar besked om ersättning först efter det att preskriptionstiden löpt ut.<sup>125</sup> Man har också eftersträvat en harmonisering med KFL. – lagstiftaren ser ingen anledning att behandla försäkringsfall enligt TSL sämre än de i som regleras av 39 § KFL

Problem vid tillämpning av bestämmelsen torde främst vara att avgöra när bolaget har meddelat sin slutliga ställning. Frågan blir vilka krav som skall ställas på försäkringsbolagets besked. En annan oklarhet är bevisaspekter för att meddelandet nått fram.

## 6.2 Slutlig ställning

### 6.2.1 Förarbeten<sup>126</sup>

Vid införandet av sexmånadersfristen diskuterades huruvida några formkrav skulle ställas på försäkringsgivarens besked om att slutlig ställning tagits. Bland annat diskuterades om man i lagtexten skulle ställa krav på skriftlig form. Lagstiftaren beslutade emellertid att inte reglera frågan eftersom det framstod som normalt att beskedet skulle komma att lämnas skriftligt. Eftersom det faller på försäkringsbolaget att säkra bevisning i frågan om besked lämnats finns inga skyddsvärda ”konsumentbehov” i denna fråga.

---

<sup>123</sup> Prop. 1998/99:42 s. 26 f.f.

<sup>124</sup> Prop. 1998/99:42 s. 27.

<sup>125</sup> Prop. 1998/99:42 s. 26 f.f.

<sup>126</sup> Detta stycke prop. 1998/99:42 s. 26 f.f.



## 6.2.2 Prövning i HD

HD har behandlat frågan huruvida försäkringsbolag tagit (meddelat) slutlig ställning i tre fall rörande saksador.<sup>127</sup> De av HD dragna slutsatserna torde vara tillämplbara även i personskadefall.

Sammanfattningsvis kan domstolens syn sägas innebära att beskedet tydligt skall markera att försäkringsbolaget fattat beslut i ärendet och inte är berett att ompröva sin ståndpunkt.

Några absoluta krav på formen eller den exakta lydelsen av beskedet om slutlig ställning ställs inte. Det är dock önskvärt att meddelandet utformas i enlighet med lagtextens formulering. Beskedet bör även innehålla information om möjligheten för den skadelidande att få sina anspråk prövade i domstol. I detta avseende kan även en skrivning om möjligheten att utnyttja rättskyddsmomentet i försäkringen vara tillräcklig.

Även frågan om vem som står risken för meddelandet och därtill hörande bevisfrågor har behandlats av HD.<sup>128</sup> Fallet rörde tillämpning av KFL men torde vara vägledande även inom tillämpningen av TSL.

Domstolen konstaterar att meddelandet om slutlig ställning är i försäkringsbolagets intresse. HD menar att kravet på försäkringsbolaget är att meddelandet kommer försäkringstagaren tillhanda. Bevisbördan för detta faller på försäkringsbolaget.<sup>129</sup>

## 6.3 Sammanfattning

Sexmånadersfristen., vilken har sin motsvarighet i 39 § KFL, infördes i den skadelidandes intresse. Syftet med bestämmelsen är att rättsförlust inte skall inträda på grund av att försäkringsbolaget ”väntar” ut preskriptionstiden.

Av HD:s domar framgår att beskedet kan utformas på olika sätt. Meddelandet måste dock, för att få verkan, vara tydligt och klart utformat. Försäkringsbolagen har även att tillse (föra bevisning om) att förklaringen kommit den skadelidande tillhanda.

---

<sup>127</sup> NJA 1992 s. 303. och 1992 s. 845 I och II.

<sup>128</sup> NJA 1997 s. 734.

<sup>129</sup> NJA 1997 s. 734.

# 7 Preskriptionsavbrott

## 7.1 Allmänt

I detta kapitel kommer reglerna om och konsekvenserna av preskriptionsavbrott att beskrivas. Avslutningsvis behandlas följderna av att preskription inträder.

## 7.2 Preskriptionsavbrott

### 7.2.1 Allmänt

Specialpreskriptionen enligt FAL och TSL kan brytas av den skadelidande eller av försäkringsgivaren. Den skadelidande avbryter preskriptionsfristen genom att väcka talan.<sup>130</sup> Alternativt inträder avbrott genom att försäkringsgivaren medger sin ersättningsskyldighet och därmed förlorar sin rätt att hävda specialpreskription.<sup>131</sup>

I det följande kommer den mer precisa innebörden av att väcka talan att beskrivas. Även frågan vad som krävs för att ett besked från bolaget skall utesluta specialpreskription kommer att behandlas.

#### 7.2.1.1 Bolagets medgivande av anspråk

I det löpande skaderegleringsarbetet kan det förekomma att försäkringsbolaget lämnar besked till skadelidande med innebörden att rätt till ersättning föreligger. Frågan är vilken effekt detta har på specialpreskriptionens tillämplighet.

I förarbetena till PreskL<sup>132</sup> behandlas situationen där ett försäkringsbolag meddelar en klar och tydlig utfästelse att utge ersättning. Konsekvensen av en sådan utfästelse är att den skadelidande grundar sin rätt på ersättning på själva utfästelsen. Försäkringsbolaget förlorar rätten att hävda specialpreskription och det nya anspråket löper enligt allmänna preskriptionsregler.

---

<sup>130</sup> Se lagtext 29 § FAL respektive 28 § TSL

<sup>131</sup> SOU 1974:87 s. 337.

<sup>132</sup> Prop. 1976/77:5 s. 187.

Frågan om betydelsen av gjorda medgivanden har behandlats av HD i NJA 1999 s 232. HD har även behandlat frågan i ett avgörande från 1971. Fråga var då om specialpreskription i sjölagen. Den senare domen kommer att refereras helt kort i relevant avseende.

I NJA 1999 s 232 hade den skadelidande råkat ut för en trafikolycka. Skadeanmälan lämnades till försäkringsbolaget. I sitt svar på anmälan konstaterade bolaget att den skadelidande hade rätt till ersättning med formuleringen: ”Du har rätt till trafikskadeersättning för Din personskada”. Försäkringsbolaget betalade ut viss ersättning. Den skadelidande väckte senare talan med anspråk på ersättning för ideell skada.

Bolaget invände att preskription inträtt (treårspreskription). Den skadelidande hävdade att preskriptionsavbrott skett genom bolagets erkännande. Erkännandet grundade en ny fordran som löpte med den allmänna tioåriga preskriptionen.

HD konstaterade att försäkringsbolaget hade erkänt sig ersättningsskyldigt. Ett erkännande av försäkringsbolaget kan påverka den skadelidandes möjligheter att väcka fastställsetalan (vilken måste röra ett ovisst rättsförhållande, 13 kap 2 § 1 st RB). Om bolaget velat behålla rätten att hävda specialpreskription skulle detta ha framgått i beskedet till den skadelidande. Eftersom bolaget inte gjort något sådant förbehåll i förhållande till den skadelidande innebär erkännandet av ersättningsskyldighet även ett avstående från rätten att hävda specialpreskription. Ett meddelande om att bolaget anser att skaderegleringen är avslutad innebär inte att reglerna om specialpreskription återigen blir tillämpliga.

NJA 1971 s 216 rörde specialpreskription enligt sjölagen. I nu relevant avseende behandlade HD betydelsen av att försäkringsbolag erkänt skadeståndsskyldighet för personskada enligt sjölagen. Fråga var om ersättning från så kallad protection and indemnityförsäkring. Försäkringsbolaget utbetalade ersättning vid flera tillfällen och för olika ersättningsposter. När ytterligare anspråk framställdes anförde bolaget preskriptionsinvändning.

HD hänvisade till ett yttrande från Svenska försäkringsförbundet. Enligt yttrandet innebär ett erkännande av ersättningsskyldighet (vid vanlig ansvarsförsäkring) att specialpreskription inte kan anföras. Istället blir den allmänna preskriptionen gällande.

I det aktuella fallet konstaterade HD att om ett försäkringsbolag som meddelat ansvarsförsäkring medger skadeståndsskyldighet detta får betraktas som ett avstående från specialpreskription. Den aktuella försäkringsformen bygger emellertid på särskilda förutsättningar – vilket ledde till att talan ogillas.

### 7.2.1.2 Väckande av talan

Den skadelidande avbryter preskriptionstiden genom att väcka talan.<sup>133</sup>

I förarbetena till FAL konstateras behovet av ett kvalificerat preskriptionsavbrott. Med hänvisning till samma grunder som påkallar den kortare treårspreskriptionen anförs behovet av ett mer kvalificerat preskriptionsavbrott än vad som gäller för den allmänna preskriptionen. Med sjölagen som förebild skall preskriptionstiden bara kunna brytas genom i laga ordning anhängiggörande av talan. Vid sidan av stämning innebär kravet att borgenären måste bevaka sin rätt i konkurs och sakens hänskjutande till skiljemän. För att preskriptionsavbrott skall anses ha skett krävs att borgenären fullföljer sin talan. En avbruten talan föranleder alltså inte preskriptionsavbrott.<sup>134</sup>

### 7.2.2 Verkan av preskriptionsavbrott

För det fall preskriptionsavbrott sker – fastställt i dom eller genom erkännande av försäkringsgivaren – blir den nya fordran föremål för den allmänna preskriptionen.<sup>135</sup> Den nya fordran kommer alltså att löpa med tioårspreskription med avbrott enligt reglerna i PreskL.

Den allmänna preskriptionstiden kommer även att börja löpa för fordringar baserade på bevakning av fordran i konkurs som lämnats utan anmärkning – eller blivit godkänd i konkurs.<sup>136</sup>

## 7.3 Verkan av att preskription inträder

För det fall preskription inträder är den skadelidandes fordringsrätt förlorad. Följden blir att anspråken inte kan göras gällande mot försäkringsbolaget. Enligt den allmänna preskriptionen kan anspråk som preskriberats utnyttjas för kvittning mot eventuella anspråk från motparten.<sup>137</sup>

I förarbetena till FAL diskuterades helt kort huruvida kvittning skulle kunna komma ifråga för anspråk som preskriberats enligt 29 § FAL.<sup>138</sup> Det

---

<sup>133</sup> Se 29 § FAL respektive 28 TSL

<sup>134</sup> NJA II 1927 s. 406.

<sup>135</sup> NJA II 1927 s. 406.

<sup>136</sup> NJA II 1927 s. 406.

<sup>137</sup> 10 § PreskL

<sup>138</sup> NJA II 1927 s. 407.

konstaterades att någon rätt till kvittning inte föreligger. Skälen för detta är samma som för övriga avvikelser från den allmänna preskriptionen. En rätt till kvittning skulle även sakna all praktisk betydelse.

Frågan om kvittning har behandlats av Nordenson.<sup>139</sup> I sin kommentar till trafikskadelagen ger han först ett exempel där kvittning skulle kunna aktualiseras. I sakfrågan hänvisar Nordenson till uttalandet i förarbetena till FAL. Det saknas enligt Nordenson anledning att lösa frågan på annat sätt vid tillämpning av TSL. Att inte tillåta kvittning ligger även väl i linje med den allmänna synen på kvittning av fordran som preskriberats enligt bestämmelse om specialpreskription.

## 7.4 Sammanfattning

Preskriptionsavbrott genom den skadelidandes väckande av talan torde vara tämligen okomplicerat. Tveksamheter torde däremot kunna uppstå vid de fall där påstående görs om att försäkringsbolaget medgivit framställda krav. Huvudregeln får efter HD:s avgörande anses vara att det krävs ett tydligt och klart besked om att fordran erkänns. För de fall försäkringsbolag avser att behålla rätten till specialpreskription måste förbehåll göras om detta. För de fall preskriptionsavbrott skett omfattas den nya fordran av den allmänna preskriptionen.

I de fall då en fordran preskriberats medges ingen rätt till eventuell framtida kvittning.

---

<sup>139</sup> Nordenson (1977), s. 437.

# 8 Avslutande kommentar och analys

## 8.1 Rättsläget de lege lata

### 8.1.1 Rättsutvecklingen

De i uppsatsen behandlade preskriptionsreglerna har existerat och tillämpats sedan införandet av FAL 1927. Vid införandet av TSL och KFL bedömdes ingen ändring av preskriptionsreglerna vara nödvändig och reglerna kom att överföras i det närmaste ordagrant.

Även om vissa av de principiella otydligheterna i preskriptionsbestämmelsen redan tidigt lyftes fram i doktrinen så tycks inga allvarliga svårigheter med den praktiska tillämpningen ha uppstått under lång tid. Efter det att reglerna kom att gälla även för trafikskador växte det potentiella problemområdet vid tillämpning av preskriptionsreglerna vid komplicerade personskador. Under senare år har antalet trafikskador med besvär som typiskt sett kan ge upphov till svårutredda och allvarliga konsekvenser lång tid efter olyckan ökat. I många fall kan frågan om preskription inträtt få stor betydelse. Skadornas omfattning leder typiskt sett till höga krav på ersättning (medicinsk och ekonomisk invaliditet).

Genom att försäkringsbolagen i dessa fall tillämpat reglerna restriktivt har medvetenheten om tolkningsproblemen ökat. I det enskilda fallet där en skadelidande drabbats av invalidiserande besvär kan försäkringsbolagets preskriptionsinvändning leda till ett oskäligt resultat. Särskilt i de fall då anspråk som baseras på reglerna i TSL – där personskadeersättning anses ha ”socialförsäkringsrättslig” status – möts av invändning om korttidspreskription kan situationen för den skadelidande upplevas som väl sträng.

Inom doktrinen har reglerna analyserats – försäkringsbolagens inställning kritiserats och en liberalare tolkning över hela linjen förespråkats. Det oklara rättsläget har kritiserats.

Som påpekats inom doktrinen har det oklara rättsläget påkallat en principiell prövning av bestämmelsen. HD har i en serie av avgöranden kommit att klargöra rättsläget högst betydligt.

Karakteristiskt för tolkningsfrågorna i rättsfallen (rörande treårs- och tioårspreskriptionen) har varit att HD saknat avgörande vägledning i lagtexten eller i befintliga förarbeten. Domstolen har således kommit att ha

en betydande frihet att fastställa reglernas innebörd. Förarbetena till FAL är trots sin brist på direkta klargöranden närmast helt fokuserade på att skapa en skyndsam och effektiv avveckling av uppkomna skador. Försäkringsbolagens behov av överblick av sina risker och skador är ett genomgående skyddsvärt intresse för lagstiftaren.

Det är tydligt att HD inte kommit att fästa någon avgörande vikt vid förarbetena till FAL. Det är även uppenbart att HD inte lagt någon avgörande betydelse vid de försäkringstekniska skäl som anförts av försäkringsbranschen. Försäkringsbranschens tolkningar av rättsläget och praxis som förekommer i den löpande skaderegleringen har underkänts HD för i domskäl och domslut en konsekvent liberal linje gentemot skadelidande. Domstolen har valt att lägga de idéer och synpunkter som framkommit i doktrinen till grund för sina beslut. Den skadelidandes behov diskuteras inte direkt i domarna. Det är dock klart att i valsituationer mellan att prioritera försäkringsbolagens och den skadelidandes intressen så har den enskilde fått företräde. Bara kring begreppet göras gällande har HD valt en relativt sträng linje mot den skadelidande – med krav på väckande av talan redan vid förutsättningar för en fastställsetalan. Även på denna punkt har domstolen emellertid modifierat bestämmelsen för att undvika ”oskälig” preskription.

För de skadelidande innebär HD:s avgöranden en klart förbättrad ställning. Risken för att preskription skall inträda plötsligt – särskilt vid treårspreskription – har minskat betydligt.

Situationen vid de skador som föranlett stora delar av den debatt och uppmärksamhet som riktats mot preskriptionsreglerna – där anspråk kan uppkomma lång tid efter olyckan - har ändrats fullständigt. Lagstiftningen har tolkats och anpassats för att även dessa skador/anspråk skall ersättas.

### **8.1.2 Fortsatta problem**

Efter HD:s klargörande av rättsläget kvarstår en del problem och otydligheter med preskriptionsreglerna. Treårspreskriptionen kan även fortsättningsvis komma att i vissa fall leda till att skadelidande förlorar sin rätt till ersättning genom en för honom plötslig preskription. Även kravet på (nödvändigheten av) kvalificerat preskriptionsavbrott genom väckande av talan kan ifrågasättas. I vart fall är kravet på att talan måste väckas redan när förutsättningarna för en fastställsetalan klart betungande för den skadelidande.

Trots HD:s klargörande och precisering av rättsläget framstår preskriptionsreglerna som till viss del tämligen komplicerade. Säkert kan

reglerna även i vissa fall vara svårtillämpade – särskilt vid tvist om orsakssamband vid sena anspråk.

Det är tveksamt om den nuvarande ordningen tar tillräcklig hänsyn till nödvändiga försäkringstekniska aspekter. De nuvarande reglerna kan efter HD:s prejudicerande avgöranden ge upphov till mycket långa preskriptionstider. Ett minimikrav för försäkringsbolagen torde vara att ansvaret i vart fall får en fastställd begränsning i tiden.

De nuvarande reglerna torde även kunna föranleda besvärliga och kostsamma utredningar.

## 8.2 Synpunkter de lege ferenda

### 8.2.1 Allmänna överväganden

I det pågående utredningsarbetet kring försäkringsrättsliga frågor har frågor om preskription av personskadeersättning stundtals aktualiserats.

Försäkringsrättskommitténs delbetänkande om personförsäkringslag<sup>140</sup> berörde preskriptionsfrågan. En fråga som diskuterades var om det fortsatt fanns behov av specialpreskription eller om de allmänna preskriptionsreglerna skulle bli tillämpliga.

Det slutliga förslaget innebär en anslutning till vad som tidigare gällt i FAL och TSL.<sup>141</sup> Kommittén anförde mot en anslutning till den allmänna preskriptionen att lagstiftaren vid införandet av KFL överförde specialpreskriptionen från FAL. Ett ytterligare argument mot behovet av en längre preskriptionstid är att situationen där en skadelidande inte anmäler uppkommen skada inom tre år betraktas som ”opraktisk”.<sup>142</sup>

Enligt kommittén börjar korttidspreskriptionen löpa när 1) fordran uppkommit 2) gäldenären är känd (kunskap om att försäkring finns) 3) borgenären ha vetskap om att händelsen kunnat grunda ersättningsanspråk.<sup>143</sup>

Tioårspreskriptionen ger ett yttersta skydd och försäkringsbolagen bör åläggas en informationsplikt om reglerna vid skadereglering.<sup>144</sup>

---

<sup>140</sup> SOU 1986:5 personförsäkringslag

<sup>141</sup> SOU 1986:5 s. 406.

<sup>142</sup> SOU 1986:5 s. 406.

<sup>143</sup> SOU 1986:5 s. 680 f.

<sup>144</sup> SOU 1986:5 s. 680 f.



I förslaget till ny försäkringsavtalslag<sup>145</sup> behandlas preskriptionsreglerna rent översiktligt. Den i förslaget presenterade preskriptionsregeln ansluter närmast till nuvarande bestämmelse i FAL/TSL/KFL.<sup>146</sup>

Inför en eventuell ny lagstiftning kan det förutom en lösning på de ovan skisserade fortsatta tveksamheterna med dagens regler även vara relevant att diskutera frågan om TSL och FAL skall reglera preskriptionsfrågan på samma sätt.

De bakomliggande motiven till FAL och TSL är i viss mån avvikande från varandra. TSL är, som konstaterats ovan, vad avser personskador, konstruerad på ett sätt som innebär att uppkomna skador närmst ovillkorligen skall ersättas. Ersättning från TSL kan även komma att få särskild betydelse för enskilda skadelidande i ett stort antal fall. Trafikskadeområdet torde även stå för majoriteten av svårtillämpade personskador. Även den starka kopplingen till skadeståndslagens regler (bland annat rätten till omprövning i 5 kap 5 § SKL) kan vara nödvändig att beakta.

För en gemensam reglering talar enkelheten av att ha en gemensam preskriptionsregeln för FAL och TSL. Möjligen talar även försäkringstekniska (eller andra) skäl emot att trafikskadeförsäkringen särregleras.

Inom doktrinen har en idé om ny lagstiftning skisserats av Strömbeck. Förslaget går i huvudsak ut på att skapa en gemensam tioårsfrist från skadedagen.<sup>147</sup> En sådan lösning skulle ansluta till vad som gäller för preskription avseende fordran på utomobligatoriskt skadestånd. Fördelar som anförs är att det med en enkel och generell regel skulle bli en enklare och billigare skadereglering – även bolagens goodwill skulle öka på grund av minskade tvister. Anspråk som kommer efter tio år är sällsynta och bör inte hindra införandet av en enkel regel. I dessa svårare fall får istället förbehåll göras om framtida krav och reglerna kring omprövning komma att reglera ersättning efter lång tid.

Även argument om att det är orimligt att ansvaret är svårare för en person som drabbas av skadeståndsansvar än för meddelaren av ansvarsförsäkring framförs.

Det kan konstateras att en lagstiftning baserad på denna idé onekligen skulle medföra en förenklad hantering av preskriptionsfrågorna. Den

---

<sup>145</sup> Ds 1993 s. 93.

<sup>146</sup> Ds 1993 s. 93. – den föreslagna preskriptionsregeln återfinns i 8 kap. 4 §

<sup>147</sup> Strömbeck (2000), s. 297.

svårtillämpade korttidspreskriptionen och svårigheterna med fastställandet av startdag för preskriptionen skulle försvinna.

För försäkringsgivarna begränsas ansvaret i tiden och skaderegleringen blir i flera aspekter enklare och billigare.

En reservation mot förslaget i jämförelse med dagens rättsläge synes dock vara nödvändig. De anspråk som idag accepteras efter tio år skulle med det nya systemet vara preskriberade. En typisk egenskap för en del av de skador som bidragit till debatten kring dagens preskriptionsregler är att de allvarliga medicinska effekterna kan visa sig först efter lång tid. För dessa anspråk kan samma kritik som riktats mot försäkringsbolagens tidigare uppfattning om tioårspreskription anföras mot det nya förslaget

Vid tillämpning av i vart fall TSL synes det stå i strid mot lagens grundläggande syfte att exkludera vissa allvarliga skador genom att de - så att säga - preskriberas bort.

Att göra rätten till ersättning för sent uppkomna skador beroende av förbehåll om framtida ersättning kan knappast anses förenkla situationen för den skadelidande. Dennes rätt synes vara bättre garanterad av en lång preskriptionstid.

En alternativ metod att förnya preskriptionsreglerna som i högre grad tar hänsyn till försäkringsbolagens behov vore att ansluta till vad som gäller i patientlagen. Här bibehålls korttidspreskriptionen medan ansvaret i tiden begränsas till tio år från skadedagen. En sådan lösning skulle onekligen ligga mer i linje med försäkringsbolagens önskemål. De av HD utformade reglerna rörande korttidspreskriptionen skulle skydda mot alltför snabba preskriptioner och samtidigt begränsas ansvaret i tiden till tio år från skadedagen.

## **8.2.2 Slutsats de lege ferenda**

Inför ny lagstiftning på försäkringsrättens område bör frågan kring preskriptionsreglerna utredas noggrant. Det torde vara uppenbart att den skenbart enkla frågan bjuder på omfattande praktiska komplikationer.

Särskilt svårt synes vara att söka skapa en ordning där även personer som drabbas av allvarliga besvär lång tid efter olyckan undviker att anspråken preskriberas. Dessa skador – ofta whiplashskador – förekommer främst vid trafikolyckor. Denna skadetyper ha ökat under senare år och kommer att vara ett fortsatt stort (kanske ökande) problem lång tid framöver. Det kan finnas särskild anledning att uppmärksamma dessa skador vid utformningen av preskriptionsregler för TSL. Med beaktande av dessa skadetyper kan det vara olämpligt att knyta en generell tioårig preskriptionstid till olycksdagen.

För skador som inträder sent skulle dagens regler i så fall paradoxalt nog vara att föredra.

Problemen kan vara mindre uttalade vid tillämpning av FAL. Här talar heller inte de bakomliggande motiven till lagen för en förlängd preskription bortom den allmänna tioåriga.

Det är tydligt att lagstiftaren hittills har betraktat preskriptionsfrågorna som tämligen problemfria. Behandlingen av preskriptionsfrågan i olika lagstiftningsförslag har varit översiktlig och nuvarande ordning har allmänt betraktats som lämplig även för framtiden.

Frågan hur preskriptionsfrågan skall regleras för att på bästa sätt skapa en balans mellan försäkringsbolag och skadelidande är onekligen ett intressant problem inom specialpreskriptionen.

# Käll- och litteraturförteckning

Bengtsson. Bertil, Försäkringsrätt – några huvudlinjer, fjärde upplagan, Falköping, 1992

Ekelöf, Per Olof, Rättegång – andra häftet, åttonde upplagan, Smedjebacken, 1996.

Gabrielsson, Edmund, Trafikskadenämnden, Festskrift till Ulf K Nordenson, Stockholm, 1999.

Hellner, Jan, Försäkringsrätt, andra upplagan, Stockholm, 1965.

Hellner, Jan, Skadeståndsrätt, femte upplagan, Stockholm, 1995.

Lindskog. Stefan, Preskription – om civilrättsliga förpliktelsers upphörande efter viss tid, Värnamo, 1990.

Nial, Håkan, En försäkringsrättslig preskriptionsfråga, skrifter tillägnade Hjalmar Karlgren, Stockholm, 1964

Nordenson, Ulf, Trafikskadeersättning – kommentar till trafikskadelagstiftningen, Uddevalla, 1977.

Nordenson, Ulf, Några frågor om preskription på trafikskadelagens område, Vänbok till Erland Strömbeck, Stockholm, 1996.

Nordenson, Ulf, Karnov, 99/00

Peczenik, Alexander, Juridikens teori och metod, Göteborg, 1995.

## Artiklar

Gabrielsson, Edmund, ”Trafikskadenämnden – dess verksamhet och några rättsliga problem”, *Juridisk tidskrift vid Stockholms universitet*, 1997/98.

Strömbeck, Erland, ”Preskription av trafikskadeersättning – en trilogi från HD”, *Juridisk tidskrift vid Stockholms universitet*, 2001/02

Strömbeck, Erland, ”Preskription i personskaderätten – tolkningar och tendenser i Sverige”, *Nordisk försäkringstidskrift*, nr 4/2000.

## Övrigt

Yttrande från svenska försäkringsförbundet av 2000-05-23

[www.folksam.se/forskning/index.htm](http://www.folksam.se/forskning/index.htm) (2002-11-27)

## Offentligt tryck

NJA II 1927 s 405 f f	Försäkringsavtalslag
Prop. 1975/76:15	Trafikskadelag
Prop 1976/77:5	Förslag till preskriptionslag
Prop 1979/80:119	Preskriptionslag
Prop 1998/99:42	Ändring i trafikskadelagen
SOU 1974:87	Trafikskadelag
SOU 1986:5	Personförsäkringslag
Ds 1993 s 93	Ny försäkringsavtalslag

# Rättsfallsförteckning

## **Nytt juridiskt arkiv**

NJA 2001 s 695 I och II

NJA 2001 s 93

NJA 2000 s 285

NJA 1999 s 232

NJA 1997 s 734

NJA 1997 s 97

NJA 1992 s 845 I och II

NJA 1992 s 303

NJA 1971 s 216

## **Avgöranden från HovR**

RH 1994:129

T906/900

T5756/99

## **Nämndavgöranden**

TSN

1692/1994

2751/1996

1217/1995

circulärreferat 1 1997

ARN

1999-0494

1990-3113